

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Městské muzeum Polná
jako místo paměti a jeho přínos
pro místní komunitu**

Bc. Alena Vyskočilová

Katedra sociální práce
Vedoucí práce PhDr. Hana Janečková, Ph.D.
Studijní program Teologie
Studijní obor Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Městské muzeum Polná jako místo paměti a jeho přínos pro místní komunitu* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Rantířově dne 21. 6. 2022

Alena Vyskočilová

Anotace

Práce se zabývá působením místních muzejníků na občanskou komunitu města Polné v průběhu období více než 120 let existence muzea. Východiskem pro reflexi je perspektiva kolektivní paměti Maurice Halbwachse. Teoretická část předkládá různé pohledy na individuální a kolektivní paměť a souvislost paměti s budováním identity jednotlivce i komunity. Zohledňuje přitom význam místa jako faktoru stability a jeho proměn v čase jako důsledku působení lidí. Text se věnuje fenoménu sběratelství z historického pohledu, shrnuje základní momenty vývoje od sběratelství k muzejnictví a vzniku muzejních institucí. Analýza dokumentů mapuje časový průběh vývoje muzea v měnících se společenských a právních podmínkách. Zaměřuje se zejména na vůdčí osobnosti muzea a jejich interakce s komunitou místních obyvatel. Tento proces sleduje napříč několika generacemi. Analýza dokumentů je ilustrována ukázkami z rozhovorů s aktéry muzejního dění v Polné od 60. let 20. století. Cílem práce je reflektovat muzeum v Polné jako místo paměti a jeho přínos pro místní komunitu.

Klíčová slova

Komunita, obec, občanská společnost, muzeum, historie, kolektivní paměť, místa paměti, identita.

Summary

The thesis deals with the influence of local museum workers on the civic community of Polná during the more than 120 years of the museum's existence. The starting point for the reflection is the perspective of collective memory of Maurice Halbwachs. The theoretical part presents different perspectives on individual and collective memory and the connection of memory with the construction of individual and community identity. It takes into account the importance of place as a factor of stability and its changes over time as a result of human action. The text examines the phenomenon of collecting from a historical perspective, summarizing the basic moments of development from collecting to museology and the emergence of museum institutions. Document analysis charts the time course of museum development in changing social and legal conditions. In particular, it focuses on the museum's management and their interactions with the local community. It traces this process across several generations. The analysis of the documents is illustrated with excerpts from interviews with museum actors in Polná since the 1960s. The aim of the work is to reflect on the museum in Polná as a place of memory and its contribution to the local community.

Keywords

Community, municipality, civil society, museum, history, collective memory, places of memory, identity.

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce PhDr. Haně Janečkové, Ph.D. za odborné vedení a vstřícnost. Za podněty a cenné rady děkuji také PhDr. Bohumile Baštecké, Ph.D., PhDr. Janu Štěpánkovi, Ph.D. a PhDr. Miroslavu Urbánkovi. Poděkování za ochotné poskytnutí relevantních informací patří Martě Vomelové, Jiřímu Klusáčkovi, Janu Prchalovi a Jindřichovi Skočdopole. Svému manželovi a rodině děkuji za podporu a pochopení.

Obsah

Úvod.....	11
1 Metodologický postup a zdroje.....	12
2 Perspektiva kolektivní paměti.....	15
2.1 Individuální a kolektivní paměť.....	15
2.2 Význam prostoru v paměti.....	17
2.3 Kolektivní paměť a historie.....	18
3 Obec, člověk ve společenství.....	21
3.1 Návraty k Aristotelovi.....	21
3.2 Sdílené „my“.....	21
4 Sběratelství a muzejnictví.....	23
4.1 Sběratelství.....	23
4.2 Vznik a poslání muzeí.....	25
4.2.1 Období šlechtického mecenátu a myšlenka sdílení sbírek.....	25
4.2.2 První muzea v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.....	26
4.2.3 Zakládání regionálních muzeí a snahy definovat muzejní poslání.....	28
5 Přehled historie polenského muzea.....	32
5.1 Období let 1895–1936.....	33
5.1.1 Založení Spolku městského muzea a počátky muzea v Polné....	33
5.1.2 Břetislav Rérych vůdčí osobností (nejen) muzea.....	36
5.1.3 Muzeum na polenském hradě.....	39
5.1.4 Poslání a jeho naplnění v období let 1895-1936.....	42
5.2 Období let 1936-1953 a Květa Rérychová.....	42
5.2.1 Období let 1936-1939.....	43
5.2.2 Muzeum za války 1939-1945.....	44
5.2.3 Poválečné období 1945-1953.....	45
5.3 Muzeum po zrušení spolkové činnosti 1953-1962.....	47
5.4 Polenské muzeum jako pobočka Muzea Vysočiny v Jihlavě.....	52
5.4.1 Období let 1963–1980 a Bohuslav Hladík.....	52
5.4.2 Období let 1980–1988.....	55
5.4.3 Období let 1988–2006 a Marta Vomelová.....	56
5.5 Opět samostatné Městské muzeum Polná.....	58
6 Polenské muzeum dnes – jeho hodnoty a perspektivy v rozvoji místní komunity.....	60
7 Diskuse.....	62
Závěr.....	67
Seznam použitých zkratk.....	69
Seznam literatury.....	71

Přílohy	78
Příloha č. 1: Přehled osobností spojených s muzeem v Polné	82
Příloha č. 2: Scénář rozhovoru	85
Příloha č. 3: Obrazové přílohy	86

Úvod

Každý člověk je součástí více různých komunit. Jsme součástí sítě rodinných vazeb, můžeme být členy profesní komunity nebo církevního sboru. Identifikujeme se také s určitou sídelní komunitou danou místem pobytu. Diakonika nahlíží na člověka ve společnosti komplexním pohledem integrujícím různé vědní obory.

Ve svém profesním životě se pohybuji v oblasti muzejní práce. Setkávám se s pojmy „historie“, „dějiny“, „paměť“, „paměťové instituce“ nebo „místa paměti“. Ve středu mé pozornosti je Městské muzeum Polná, paměťová instituce definující své poslání jako uchovávání předmětů dokumentujících historii regionu a jejich zpřístupňování veřejnosti, a současně místní sídelní komunita, komunita obyvatel města Polné. Z její iniciativy muzeum vzniklo a funguje více než 120 let navzdory proměnám státních zřízení, vládnoucí politiky i místních podmínek.

Ve svém osobním životě nahlížím na události a vztahy jako na dění před Boží tváří (Ž 135,1-3.6; Kaz 12,6.14). Bůh je Stvořitelem, jenž zná člověka (Jr 1,5a), autoritou, před níž se nelze skrýt (Jon 1,3; 2,4-7) a před níž se odehrávají dějiny světa i naše každodenní okamžiky.

Otázka, kterou jsem si položila, vychází z prvotního náhledu na samotnou historii existence polenského muzea a ptá se po souvislostech úsilí o zachování muzea představiteli zdejší občanské komunity, zejména v období krizí, a po přínosu muzea pro obyvatele města. Cíl práce jsem průběžně redefinovala na základě postupně zjišťovaných skutečností, které měnily mé původní porozumění. Cílem této práce je reflektovat Městské muzeum Polná jako místo paměti a reflektovat jeho přínos pro místní komunitu. Očekávaným výsledkem této reflexe je identifikace hodnot a principů projevujících se a současně utvářejících interakci muzea a místní komunity. Tyto hodnoty a principy se mohou stát východiskem pro nalezení smysluplného aktuálního poslání polenského městského muzea.

1 Metodologický postup a zdroje

Ve své práci zpracovávám případovou studii zaměřenou na Městské muzeum v Polné. Miovský řadí případovou studii mezi kvalitativní výzkumné přístupy spolu s analýzou dokumentů, kvalitativním experimentem a kvalitativní evaluací.¹ Mareš shrnuje další metodologické náhledy a přiklání se k zařazení případové studie mezi přístupy kombinující metody kvalitativního i kvantitativního výzkumu.² Forma případové studie využívá holistický přístup, každý jednotlivý případ se snaží vidět v jeho širším kontextu a tím mu hlouběji porozumět.³

Projekt případové studie zahrnuje sedm kroků. Formulace výzkumné otázky vycházející z cílů studie, definice případu, volba strategie výběru vzorku, volba způsobu a metody získávání dat, volba způsobu hodnocení a analýzy dat, výběr kritérií interpretace výsledků, zpětná reflexe a kontrola. Poté jsou výsledky studie sepsány do závěrečné zprávy, v tomto případě diplomové práce.⁴

Zvolila jsem téma z oboru, s nímž jsem profesně spojena a z prostředí, které osobně znám. Výhodou této volby je počáteční základní vhled do problematiky muzejnictví a muzejní praxe, nevýhodou zatížení subjektivními postoji a názory, tedy určitým předporozuměním, které vyžaduje průběžnou sebereflexi a kritický přístup v hodnocení zjištěných dat.

Po formulaci výzkumných cílů a výzkumných otázek jsem zvolila metody získávání dat, a to analýzu dokumentů a polostrukturovaný rozhovor. K analýze dokumentů jsem využila archiválie z fondu *Městský národní výbor Polná* Moravského zemského archivu v Brně – Státního okresního archivu v Jihlavě a z archivních fondů Městského muzea Polná *Spolek Městského muzea v Polné*, *Pozůstalost Květy Rérychové* a *Pozůstalost Bohuslava Hladíka*. Dále jsem využila dokumenty ze sbírkového fondu polenského muzea, konkrétně skupiny *Fotografie*, *Negativy*, *Stará polenská škola* a *Polensia*. Pro ověření některých skutečností z období 1945-1952

¹ Miovský, Kvalitativní přístup a metody, 94

² Mareš, Tvorba případových studií, in *Pedagogika* 2/2015, 114-116

³ Novotná, Špaček, Šťovíčková, *Metody výzkumu ve společenských vědách*, 261

⁴ Miovský, Kvalitativní přístup a metody, 98

jsem kontaktovala MZA v Brně – Státní okresní archiv v Havlíčkově Brodu, kde mi byl sdělen obsah záznamů z roku 1937 a 1939 ve *Spolkovém rejstříku* ve fondu *Okresní úřad Německý Brod*, tyto záznamy jen potvrzovaly faktický stav zjištěný z jiných dokumentů, proto jsem je v textu práce nakonec necitovala. Dále jsem využila primární i sekundární odbornou literaturu. Vzhledem k tomu, že se jedná o úzkou regionální problematiku, nahlédla jsem i do diplomových prací, které se týkaly osobností souvisejících s muzeem v Polné.⁵

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem připravila scénář (viz příloha č. 2). Jak jsem zjistila v průběhu rozhovorů, připravené otázky (druhý sloupec scénáře) byly značně ovlivněny mým subjektivním předporozuměním. Postupně jsem proto zůstala pouze u nastolení témat (první sloupec scénáře) a ponechala výběr konkrétních sdělení na respondentech. Výběr respondentů byl prováděn postupně v souvislosti s tím, jak analýza dokumentů a obsahy rozhovorů objasňovaly vztahy v komunitě v průběhu času. Podstatným kritériem výběru byla znalost vztahů polenské muzejní a občanské komunity a aktivní působení v muzeu nebo občanském životě. Jde tedy o osoby, které mohly uplatnit svůj vliv či moc ve zmíněném rámci. V tomto ohledu se v rozhovorech projevil zájem všech respondentů o zkoumané téma a ochota své zkušenosti a názory sdílet pro účely této práce.

Kritéria pro analýzu dokumentů i rozhovorů vycházela z výzkumných cílů a výzkumné otázky. Muzejní historii jsem chronologicky rozdělila do jednotlivých období v souvislosti s vůdčími osobnostmi a kontextem zohledňujícím společenský vývoj a formální stránku muzejní instituce. V jednotlivých obdobích jsem pak sledovala způsoby práce vůdčích osobností, aktivity interakcí s místními obyvateli a jejich odraz v následujícím období a ve vzpomínkách respondentů. V takto získaných datech jsem hledala souvislosti spočívající v principech komunitní spolupráce a vzájemné pomoci.

Kritéria pro interpretaci zjištěných výsledků jsem hledala v teorii. V kapitole 2 se věnuji důvodům, proč jsem jako výchozí zvolila teorii komunitní paměti Maurice Halbwachse a teorii míst paměti Pierra Nory.

⁵ Např. Šináglová, *Vliv Václava Škarky*, diplomová práce

Zjištěné výsledky porovnávám s teorií a prostudovanou literaturou v kapitole 7.

Výsledkem případové studie jako formy kvalitativního výzkumu je zakotvená teorie.⁶ V této práci jde o sledování procesu vzájemného působení „nového my“ v podobě muzejní komunity a občanského společenství obyvatel města, přičemž obě skupiny se prolínají a do jejich vztahů zasahují společenské poměry i střídání generací. Podstatu tohoto působení a podněty k dalšímu rozvoji představuji v kapitolách 6-7 a shrnuji v Závěru.

⁶ Disman, Jak se vyrábí sociologická znalost, 299-303

2 Perspektiva kolektivní paměti

Zvolené téma je možno nahlédnout z úhlů pohledu různých teorií, například teorie sociálních sítí⁷ nebo teorie zájmových skupin⁸ a dalších. Jako výchozí paradigma jsem zvolila teorii kolektivní paměti Maurice Halbwachse, a to proto, že kauzálně propojuje minulost a současnost určité sociální skupiny v tzv. kolektivní paměti. Tato teorie se zabývá důsledky interakcí a sdílení v rámci komunity, které mohou ovlivnit hodnoty uznávané touto komunitou, což je oblast, na kterou se ve své práci zaměřuji.

2.1 Individuální a kolektivní paměť

Zkušenost jednotlivce je mentální interpretací reality, kterou člověk zakouší. Tato subjektivní zkušenost v sobě zahrnuje kontext, v jehož rámci člověk realitu vnímá, a současně zkreslení postojem, který tento jedinec k realitě zaujme.⁹ *Individuální paměť*, tedy to, co si člověk pamatuje, sestává jednak z *autobiografické paměti*, ta uchovává osobní vzpomínky na prožité události, za druhé také z *paměti historické*, tu tvoří druhotně získané informace např. z historických záznamů. Na rozdíl od autentických vzpomínek, které ovlivňují naši identitu, vnímáme *historii* jako minulost, která již není důležitou součástí našich životů.¹⁰

Stále se zatím pohybujeme na poli subjektivní zkušenosti, subjektivního vnímání reality. Jde o to, jak se nám věci jeví, tedy nikoliv o objektivní skutečnost ověřitelnou nezávislými daty.¹¹ Zkoumání těchto jevů, tj. fenoménů, se věnuje fenomenologie, filosofický směr představený Edmondem Husserlem, Martinem Heideggerem či Janem Patočkou. Zmiňuji zde fenomenologii právě proto, že v důsledku se ptá po smyslu námi vnímané reality, po smyslu, který je sebepřesahující. Patočka to popisuje jako úsilí v „péči o duši“, podle něj se jsoucna jeví jako fenomény právě proto, aby člověk „byl s to udělat lidský svět světem pravdy

⁷ Viz např. Burton, Griffin. More than a museum? Understanding how small museums contribute to social capital in regional communities. *Asia Pacific Journal of Arts and Cultural Management*, 5/2008, 314-332

⁸ Viz např. Friedman, Miles, Stakeholders: theory and practice

⁹ Drtinová, Horáček, Vědomí a realita, 13

¹⁰ Olick, Collective memory, 335

¹¹ Drtinová, Horáček, Vědomí a realita, 37

a spravedlnosti“.¹² Poprvé se zde setkáváme s myšlenkou transcendentna, které přesahuje život jednotlivce. V dalších kapitolách navážeme na tuto myšlenku ještě v souvislosti se sběratelstvím i zakládáním muzeí. V této kapitole zůstáváme u pojmu paměti, zatím individuální paměti, která má ale potenciál přesáhnout rámec individua. Již jsem naznačila výše, že individuální vzpomínka je ovlivněna sociálními rámci paměti, kontexty, v nichž vznikla.¹³ Halbwachs rozpracovává vliv sociálních kontextů na vzpomínky uchovávané v paměti jednotlivce. Tyto vzpomínky mohou být formované dalším soužitím v rámci komunity, která může působit oběma směry. Jednak vyzdvihováním určitých souvislostí a významů vzpomínek, nebo na druhou stranu jejich potlačováním, vědomým „zapomínáním“. Takto formované vzpomínky nazývá „imagos“, jedná se o společensky utvářené vzpomínky prostřednictvím veřejně dostupných symbolů či narativů.¹⁴ Příkladem upevnování významu minulých událostí mohou být *vzpomínkové rituály*. Tento typ rituálů pomáhá udržovat soudržnost komunity a má významný vliv na zvládnání a podporu odolnosti zejména v době krizí.¹⁵ Olick uvádí, že při vzpomínkových rituálech nejde jen o společné vzpomínání, společné připomínání minulosti, ale že v prožitém aktu dochází k novému upevnění daného společenství, ke „znovu-zapamatování“. Hovoří pak o tzv. „komunitách paměti“ a vyzdvihuje roli „konstitutivních narativů“ pro sebepojetí jednotlivce i komunity. Individuální a kolektivní *identita* tvoří díky takto utvářené paměti spojené nádoby.¹⁶

Jiným, avšak souvisejícím způsobem připomínání minulosti a utváření komunitní paměti a komunitní identity je *tradice*, často navázaná na příběh zahrnující sled generací. V oslavách a společně prožívaných rituálech ožívají příběhy „předků“ a zhmotňují se v současnosti. Starozákonní výzvy příkazující vyučovat syny Božímu slovu (Dt 11,19) a ustanovení svátků, zejména svátku Pesach upomínajícího na vyvedení Izraele z egyptského otroctví, jsou uvedeny slovy: „Až se vás pak vaši synové budou ptát...“ (Ex 12,26). Biblický text předpokládá, že daná komunita koná společné

¹² Patočka, Péče o duši II, 180

¹³ Mücke, Místa paměti druhé světové války, 21

¹⁴ Olick, Collective memory, 335

¹⁵ Włodarczyk a kol., Possitive effect of communal copying, 10-11

¹⁶ Olick, Collective memory, 342

oslavy (rituály), které vyvolají otázky po smyslu toho, co se odehrává při tomto slavení a současně předpokládá i odpovědi, které se stanou součástí společně prožívaného příběhu. Podle Maimonida, středověkého židovského rabína, jsme to, co si pamatujeme. Člověk se podle něj rodí s potenciálem učit se Boží moudrosti a může se rozhodnout, zda tento potenciál naplní. Být Židem je podle Maimonida výzvou, nikoli darem.¹⁷ Hošek užívá pojem „sdílené my“ pro „kolektivní identitu rozprostřenou v čase“ a předávanou z pokolení na pokolení.¹⁸ Plynutí času, kauzalita minulých a současných dějů, je jedním aspektem paměti (individuální i kolektivní). Dalším aspektem, kterému budu věnovat pozornost v následující kapitole je význam prostoru.

2.2 Význam prostoru v paměti

Malé dítě není schopno oddělit vnímání sama sebe od prostoru. Teprve až se naučí lokalizovat svou polohu v prostoru, je schopno vidět svoje „já“ jako pozorovatele odděleně od okolí a může si uvědomit změny perspektivy, tedy blízkost či vzdálenost jednotlivých předmětů v prostoru.¹⁹

Stálost uspořádání prostředí, v němž žijeme, nám poskytuje jistou míru duševní stability. Symbolizuje neměnnost jistot, na nichž stavíme své já. Prostor našeho bytu, jeho uspořádání, předměty v něm nás navíc spojují s rodinou či přáteli. Město, kde žijeme a setkáváme se se sousedy, je podobnou jistotou vzájemného propojení.²⁰

Halbwachs popisuje význam místa, konkrétního prostoru, např. domova či rodného města, v několika souvislostech. Za prvé upozorňuje na potenciál vzpomínky na určité místo. Například samotná představa společného domova, který musel být opuštěn a je ztracen, může být spojujícím prvkem sounáležitosti komunity, která domov ztratila.²¹

¹⁷ Kellner, *What not who is a Jew*, 193

¹⁸ Hošek, *Je to náš příběh*, 91

¹⁹ Drtinová, Horáček, *Vědomí a realita*, 30

²⁰ Halbwachs, *Kolektivní paměť*, 185

²¹ Poleňáci, kteří se vystěhovali do USA na přelomu 19. a 20. století udržují kontakty s přáteli v Polné i několik generací, viz např. Prchal, *Z Ameriky píše Dr. Karel Klíma*, *Polensko* 1/1996, 24

Za druhé vidí vzájemnou vazbu člověka a prostoru. Člověka, utvářejícího charakter prostoru, například výstavbou městských ulic, domů či parků; a prostoru, který se mění v čase, kdy domy chátrají, jsou bourány, přestavovány nebo nově stavěny na místech původně volných prostranství, a tím prostor zpětně ovlivňuje jistoty člověka odvozené z neměnnosti okolí.

Za třetí jsou tyto změny prostoru a individuálního vnímání člověka propleteny sítí vztahů lidí, členů dané komunity, kteří se na proměnách spolupodílejí, sdílejí je, případně (se) jim brání.²²

Na Halbwachse navazuje francouzský historik Pierre Nora. Ten poprvé použil termín „místa paměti“, a to v souvislosti „s místy hmotného či symbolického rázu, která jsou úzce spojena s francouzskou národní identitou“.²³

Opačný sled slov, tedy „paměť míst“, použila Assmannová. Místo samo o sobě imanentní paměť nemá, ale může v lidské mysli vyvolat vzpomínky na minulé události s ním spojené. A nejen vyvolat, ale i upevnit a dosvědčit svou hmatatelnou materiální konkrétností.²⁴

Assmannová kategorizuje místa vzpomínání na generační místa (více v kapitole 4.1 o sběratelství), místa posvátná a mytická, exemplární (Jeruzalém), pamětní (Petrarca v Římě), genius loci, hroby a náhrobní kameny a místa traumatická (Osvětim). Někdy se jednotlivé kategorie mohou překrývat. Autorka navazuje na Pierra Noru, když hovoří o rozbití původních kulturních významových rámců a společenských kontextů v současné době a přeměně generačních míst v místa paměti. Překotně rychlý moderní svět, v němž věci zastarávají příliš brzy, přináší podle ní potřebu větší četnosti muzeí a míst paměti, které ve společnosti mají překlenout přerušování tradic a udržet kontinuitu paměti a vědomí identity.²⁵

2.3 Kolektivní paměť a historie

Touto kapitolou se dostáváme na pole politických zájmů na jedné straně a profesní etiky na straně druhé, pokud jde o historii a její interpretaci. Nejsou to ale jediné dvě strany možného pohledu na tuto problematiku.

²² Halbwachs, Kolektivní paměť, 178-179, 192

²³ Mücke, Místa paměti druhé světové války, 19

²⁴ Assmannová, Prostory vzpomínání, 335-336

²⁵ Assmannová, Prostory vzpomínání, 380

Samostatná profesní skupina historiků se vytváří v rámci vyšších vrstev inteligence v 19. století. Je úzce napojena na stát a jeho instituce, zejména školské.²⁶ V Polné byl iniciátorem vzniku muzea na konci 19. století místní učitel Břetislav Rérych a po jeho smrti převzala vedení muzea jeho dcera, rovněž učitelka, Květa Rérychová.

Vašíček rozvíjí myšlenku tzv. historiografického marketingu. Vychází z předpokladu, že historik v zásadě naplňuje určitou společenskou objednávku, kterou je legitimizace zákazníka. Jinak řečeno, historie má společenským elitám potvrdit legitimitu jejich zájmů.²⁷ Příkladem takového přístupu může být tzv. boj o rukopisy (Královédvorský a Zelenohorský), na jehož konto bylo sepsáno velké množství více či méně odborných hodnocení a k němuž se i dnes odborníci vrací.²⁸

Halbwachs v této souvislosti otevírá opět myšlenku sociálních rámců paměti. V historii národa jsou podle něj okamžiky, tvořící orientační body v časové ose, které se promítají do kolektivní paměti proto, že se staly součástí osobního příběhu členů dané skupiny lidí. Historie národa je ale pro menší komunity příliš vzdáleným rámcem, její členové mají k dispozici bližší rámce např. profesních komunit nebo malých sídelních komunit, které udržují vzpomínky na tyto „bližší“ události. Historie podle Halbwachse začíná tam, kde končí tradice, kde již neexistuje vzpomínka na danou událost. (K principiálně stejnému závěru dochází i Assmannová, jak bylo uvedeno v kapitole 2.2.) Kolektivní paměť rozumí Halbwachs souvislý proud myšlení, který z minulosti uchovává pouze to, co je z ní dosud živé. Historie naopak strukturuje dějiny na jednotlivá kratší období čistě technicky. Kolektivní paměť není jedna, ale jde o prolínání více vrstev kolektivních pamětí daných sociálními rámci. Vzpomínky obsahují kontext, emoce, vztahy, místní souvislosti. Historie je oproti tomu vedena snahou o objektivitu, oproštění se od vnějších vazeb, je jediná, protože věci se staly jen jedním možným způsobem.²⁹

V tradičním pojetí historie (historická věda) rekonstruuje obraz minulosti za pomoci „objektivních faktů“ získaných sběrem, analýzou

²⁶ Vašíček, *Minulost a současnost, paměť a dějiny*, 137

²⁷ Vašíček, *Minulost a současnost, paměť a dějiny*, 137-138

²⁸ Viz též přednáška Daniela Dobiáše 22.5.2022 *Rukopis královédvorský a jeho evropský kánon* na FFUK [Aktuální program | Ústav českého jazyka a teorie komunikace \(cuni.cz\)](#) [cit. 5.2.2022]

²⁹ Halbwachs, *Kolektivní paměť*, 122-129

a komparací pramenů.³⁰ Toto pojetí historie má patrně na mysli Halbwachs. Současné pojetí historické vědy je širší. Jak vtipně podotýká Vašíček: „Syntetická či totální historie, všeobjímající a vševysvětlující neexistuje stejně jako ideální kůň... Bylo by nesmyslné žádat definici ideálního koně, když od něj žádáme nejrůznější výkony...“ Podle něj reflektovaná minulost vchází do současnosti v podobě historie.³¹ Právě reflexe stojí mezi faktografickými informacemi dokumentů a obsahy uchovávanými v paměti. V reflexi hrají již roli sociální rámce i subjektivní nazírání.

S hodnotou osobních vzpomínek pracuje jedna z metod historiografie, *orální historie*. Její podstatou je zachycení vzpomínek lidí na určité události.³² Výzkumy metodou orální historie se nejčastěji zaměřují na události, k nimž není dostatek listinných dokumentů, tato metoda „dává slovo opomíjeným (tzv. bezdějinným) vrstvám společnosti, více reflektuje tzv. malé dějiny (mikrohistorie), individuální prožitky, dějiny psané zdola...“³³ Metoda orální historie mě inspirovala k rozhovorům, které užívám jako ilustrace v textu této práce.

³⁰ Vaněk, Mücke, Třetí strana trojúhelníku, 21

³¹ Vašíček, Minulost a současnost, paměť a dějiny, 162-163

³² Úplnou definici uvádí Vaněk, Mücke, Třetí strana trojúhelníku, 14

³³ Vaněk, Mücke, Třetí strana trojúhelníku, 19

3 Obec, člověk ve společenství

Krátce se na tomto místě chci zmínit o souvislostech života ve společenství obce, vzhledem k tomu, že zaměřuji svou pozornost na komunitu obyvatel města Polné. Obecně ji lze charakterizovat jako sídelní komunitu s vazbami příbuzenskými, sousedskými a přátelskými. Tato charakteristika odpovídá základnímu vymezení dle Tönniese.³⁴

3.1 Návraty k Aristotelovi

Klasickým zdrojem pro uvažování o obci je Aristotelovo dílo *Politika*. Vychází z předpokladu, že „k nejvýznamnějšímu ze všech dober směřuje společenství“, přičemž společenstvím je míněna obec (*polis*) jako občanské společenství.³⁵ Člověk je podle Aristotela určen svou přirozeností k životu v obci a pouze skrze tuto obec může naplnit své poslání (*telos*).³⁶ Způsob soužití v obci zakládá na praktickém uplatňování ctností. V reakci na individualistické tendence moderní (a postmoderní) společnosti je Aristotelova etika aktuálně diskutována. McIntyre například spatřuje řešení krize současné společnosti v návratu k aristotelské etice ctností vycházející z křesťanských principů představených v Novém zákoně. Tento návrat se podle něj má uskutečňovat prostřednictvím vztahů jednotlivců, kteří v rámci svých rodinných a dalších svazků udrží praktické ctnosti a neztratí ze zřetele vědomí cíle, tj. obecného dobra, kterého nemáme dosáhnout jako jednotlivci, ale právě jako společenství.³⁷

3.2 Sdílené „my“

Nenahraditelnou podmínkou fungování demokratické společnosti je pocit sounáležitosti a spoluodpovědnosti v rámci *sdíleného „my“*. Historicky daným zdrojem tohoto pocitu je vědomí společného jazyka, území a kultury. Způsobem, jak toto vědomí neztratit, je udržování tradice daného společenství. Živá tradice, v níž se připomíná společný příběh, vytváří propojení vztahů v přítomnosti, ale i napříč časem. Minulost je vnímána jako

³⁴ Váně, *Komunita jako nová naděje*, 22

³⁵ Aristoteles, *Politika I*, 47

³⁶ Jandejsek, *Člověk a polis*, in: Noble, Širka, *Kdo je člověk*, 252

³⁷ McIntyre, *Ztráta ctnosti*

orientující východisko pro přítomnost a budoucnost, buduje se *kolektivní identita*.³⁸

Pojem kolektivní identita je spojován s potřebou člověka někam patřit, mít své místo, a to jak společenské, tak reálné.³⁹

³⁸ Hošek, Je to náš příběh, 67, 91

³⁹ Baštecká, Na hranicích mlha aneb nová „my“, in Prudký, Profese a spolužití, 98

4 Sběratelství a muzejnictví

Tato kapitola představuje stručné shrnutí vývoje sběratelství a muzejnictví na našem území. Soustředí se na důvody vzniku sbírek a jejich účel. Zabývá se také proměnou definice muzea až do současné doby.

4.1 Sběratelství

Shromažďování předmětů určitého druhu a hodnoty bylo prvotně motivováno patrně snahou prokázat a podtrhnout společenský status majitele sbírky. Tento snad prvotní motiv býval u skutečně hodnotných sbírek doprovázen též snahou o kultivaci kulturního a historického vědomí okolí majitele. Sbíraly se předměty hodnotné po stránce materiálu a uměleckořemeslného zpracování. Původně se jednalo o zálibu knížat a králů, postupně se dostávala i do nižších společenských vrstev.

První doklady o zájmu soustřeďovat předměty kulturní a umělecké hodnoty na našem území jsou z období po přijetí křesťanství, s nímž úzce souvisejí. Centry vzdělanosti a kultury byly v době raného a vrcholného středověku zejména kláštery, které také disponovaly prostředky na jejich často velmi nákladné pořízení. Mezi nejstarší dochovaná díla proto patří zejména knihy a liturgické předměty.

Karel IV. byl panovníkem, jehož sběratelský zájem vedený snahou o šíření kultury a vzdělanosti lze již historicky doložit. Například univerzitu, kterou v Praze založil v roce 1348, od počátku vybavil knihami a po založení knihovny v roce 1366 do jejích sbírek věnoval řadu rukopisů, v následujících letech pak zajišťoval doplňování fondu nákupy dalších svazků.⁴⁰

Rozsáhlou přírodovědeckou a uměleckou sbírku soustředil v Praze císař Rudolf II. Od mládí jej obklopovaly umělecké sbírky jeho otce Maxmiliána II. na Vídeňském dvoře a zejména díla shromážděná jeho strýcem Filipem II. ve Španělsku, kde strávil 7 let. Sběratelství bylo v 16. století rozšířenou módou. Kromě malířů se na většině evropských dvorů objevovali i alchymisté, astrologové a hudebníci reprezentující tak myšlenky osvícenství a humanismu svých hostitelů. Historikové se dnes shodují, že Rudolfovo sběratelství nepostrádalo koncepci. Velmi rozsáhlou sbírku

⁴⁰ Brožková, Sběratelství, 29-34

tvořily ji tři části: naturalia (přírodniny), artificialia (lidské výtvořy) a scientifica (vědecké přístroje). Skutečný rozsah sbírky nelze dnes již dohledat, zachovalo se několik neúplných inventářů z různých let. Po Rudolfově smrti se sbírka stala předmětem dědictví, předměty byly postupně odváženy a rozprodávány. Nejslavnější evropská sbírka pozdní renesance vzala definitivně za své vydrancováním Pražského hradu a Malé Strany Švédy roku 1648.⁴¹

Po skončení třicetileté války, po roce 1650 dochází k obnově válkou zdevastovaných zemí. Barokní architektura proměňuje tvář českých měst i venkovskou krajinu. Česká pobělohorská aristokracie se prostřednictvím uměleckého mecenátu pokouší legitimizovat svůj společenský vzestup. Více než kdy předtím se dbá na okázalou manifestaci významu rodu a jeho bohatství. Svoji roli zde sehrály kavalířské cesty mladých šlechticů, které završovaly jejich vzdělání a vedly z Čech zejména do Francie, jižního Nizozemí a Itálie. Znalost vyspělého kulturního prostředí podpořená kontakty s předními umělci a architekty přinesla posléze své ovoce ve snaze vyrovnat se poznaným vzorům, a to jak v oblasti architektury, tak i výtvarných umění. V aristokratickém sběratelství se postupně prosazuje vytváření specializované sbírky s důrazem na kvalitní obrazy a sochy. Tak lze hodnotit například sbírku hraběte Humprechta Jana Černína z Chudenic, jehož obrazárna již koncem 17. století obstála v konkurenci sbírky obrazů Pražského hradu vybudované pod záštitou arcivévodý Leopolda Viléma. Ve stejném období se profilují i sbírky rodu Nosticů, představované hodnotným a systematicky tříděným knižním fondem, obrazovou galerií, kunstkomorou s artefakty z drahých kovů, dřeva, vosku či slonoviny, ovšem hlavní náplň sbírek tvořily zejména přírodniny a kuriozity. Toto rozdělení již odpovídá typologii barokních sbírek publikovanou teoretikem a průkopníkem muzeologie Casparem Friedrichem Jenckelem pod pseudonymem Neickelius.⁴²

Jenckelovy myšlenky docházejí realizace koncem 18. století, kdy začínají být v Evropě zakládány veřejné sbírky umění, muzejní instituce a s nimi související společnosti přátel umění. V Čechách byla v Praze ustavena Společnost vlasteneckých přátel umění v roce 1796. Jednalo se

⁴¹ Brožková., Sběratelství, 47-60

⁴² Slavíček, „Sobě, umění, přátelům“, 13-21, 39, 57

o soukromou společnost sdružující zástupce šlechty a měšťanských intelektuálních elit. Prvním cílem této společnosti bylo zřídit obrazárnu přístupnou všem. Tato obrazárna byla zřízena v Černínském paláci na Pražském hradě již koncem roku 1796, vystavena byla díla zapůjčená ze soukromých sbírek členů Společnosti. Obdobnou iniciativu zaznamenáváme v Brně v roce 1818, kde Moravsko-slezská společnost pro podporu zemědělství, přírodovědy a vlastivědy iniciovala vybudování obrazárny Františkova muzea.⁴³

Doposud jsme sledovali sběratelství, fenomén předcházející zájmy muzejní. Rozdíl mezi sběratelstvím a muzejnictvím spočívá podle Petříčka v motivaci, s níž tvoří sbírku. Sběratel vyvazuje věc z původních vztahů a funkcí a tvoří z ní součást své sbírky, dává jí nové souvislosti, kde „teprve je na svém pravém místě“.⁴⁴ Každá sbírka má ovšem potenciál stát se základem muzea. Muzejní sbírka má opačný cíl vzhledem ke sbírkovému předmětu, a sice uchovat jeho původní vypovídací hodnotu, svědčit o životě, vztazích, dovednostech či situaci svého původního majitele.⁴⁵ Vznik muzejní sbírky můžeme vidět i jako projev tendence po stabilitě okolí. Tato myšlenka již zazněla v kapitole 2.2 z pera Assmannové.⁴⁶

4.2 Vznik a poslání muzeí

Síť muzejních institucí, jak ji známe dnes, existuje díky zájmu o uchování a zpřístupnění památek a dokladů historie a díky společenské situaci, která jí dává prostor k rozvoji. Cesta od soukromých zájmů k veřejným začala na konci 18. století.

4.2.1 Období šlechtického mecenátu a myšlenka sdílení sbírek

Učené společnosti zakládáné ve druhé polovině 18. století, mezi které patřila i pražská Společnost vlasteneckých přátel, stojí na pomezí politických zájmů šlechty na straně jedné a měšťanstva na straně druhé.

⁴³ Slavíček, „Sobě, umění, přátelům“, 151-153, 193

⁴⁴ Petříček, Šťěstí sběratele, in: Mít a být, 18

⁴⁵ Stránská, Stránský, Ozvláštňování skutečnosti, in: Mít a být, 44

⁴⁶ Stránská, Stránský, Ozvláštňování skutečnosti, in: Mít a být, 37, srv. Assmannová, Prostory vzpomínání, 380

Tím, co obě skupiny spojuje, je zájem o rozvoj vědy a umění. Šlechtici působí jako mecenáši financující vědecký pokrok a podporující umělce. Jejich knihovny jsou rozšiřovány o nová vědecká pojednání a spolu s přírodními objevy se sem dostávají i nové ideály kulturní a mravní. Cíle, které si tyto učené společnosti kladly, byly proto dány primárně zájmy jejich mecenášů.⁴⁷

Rozvoj vědy, zejména věd přírodních, s sebou přináší snahu o vytváření vědeckých institucí, které by své sbírky shromažďovaly na základě odborných kritérií, nikoli vůle soukromých osob. Takto vytvořené sbírkové soubory měly sloužit jako základ dalšího vědeckého bádání zájemcům z řad šlechty i měšťanstva a později i nižších společenských vrstev. K tomu, aby se tato myšlenka reálně prosadila, bylo však třeba politické vůle ke zřízení takového typu instituce.

4.2.2 První muzea v Čechách, na Moravě a ve Slezsku

Politickou motivací, na jejímž základě byla zřízena první muzea na našem území, se stalo upevnění zemského patriotismu, a tedy vlivu šlechtických kruhů na území daném zemským rozdělením monarchie. Posláním prvních zemských muzeí bylo shromažďovat a dokumentovat přírodu, historii i kulturu zemského celku, pro něž byly zřízeny. Za tímto oficiálně deklarovaným nasměrováním prvních muzeí stály i skryté cíle politické. Okolnosti založení prvních tří muzejních institucí na našem území byly ovšem rozdílné, proto se lišil i jejich význam.

Slezské muzeum v Opavě vzniklo jako muzeum gymnazijní, a to zejména díky iniciativě tří vůdčích osobností, které stály u jeho zrodu: profesor opavského gymnázia Faustin Ens, botanik František Mükusch a opavský starosta Jan Josef Schösler. Cíle muzea byly čistě vzdělávací zaměřené na mládež, umělce, řemeslníky a veřejnost. Instituce vznikla jako soukromý projekt zakladatelů a teprve po více než třech letech, v červenci roku 1818, se dočkala oficiálního ustavení ze strany monarchie, a to jako muzeum financované gymnáziem a městem Opava. Zakladatelé se přitom museli vzdát navrhovaného názvu muzea zohledňujícího širší regionální zaměření

⁴⁷ Špét, Přehled vývoje, 15

a spokojit se s názvem „Troppau gymnasialmuseum“ (Opavské gymnaziální muzeum).

U vzniku Moravského muzea v Brně stála Moravskoslezská společnost na podporu zemědělství, přírodovědnosti a vlastivědy, která v roce 1816 sepsala memorandum požadující ustavení muzejní instituce, jejímž posláním by byl výzkum a dokumentace regionu Moravy a Slezska, a to zejména přírodovědného zaměření. Iničiátory založení zemského muzea v Brně byli redaktor Christian Karel André, František Hugo hrabě Salm-Reifferscheid a hrabě Josef Auersperk, podporu našli u zemského gubernátora hraběte Antonína Bedřicha Mitrovského. V červenci 1817 bylo Moravské muzeum v Brně oficiálně ustaveno jako součást Moravskoslezské společnosti na podporu zemědělství a vlastivědy. Na rozdíl od školního a městského muzea v Opavě bylo muzeum v Brně zaměřeno na širší region Moravy a Slezska a též jeho zakladatelé byli převážně ze šlechtických kruhů, nikoli měšťané. Vědecké poslání bylo oběma jmenovaným muzeím společné.⁴⁸

Počáteční impuls k založení Národního muzea v Praze dal v roce 1814 hrabě Kašpar Maria Šternberk, známý paleontolog. S přispěním Františka Antonína hraběte Libštejnského z Kolowrat a za podpory dalších šlechticů byla připravena výzva k založení muzea přednesená veřejnosti v dubnu 1818. Současně připravovala podobnou iniciativu skupina soustředěná kolem jiného šlechtice hraběte Bedřicha Berchtolda. Ta se od konstitucionalistického pojetí Šternberkova distancovala, protože poslání muzea spatřovala zejména v jeho vlasteneckém působení. Podporovatelé Berchtoldovy výzvy byly především české vlastenecké kruhy reprezentované Josefem Jungmannem. Nakonec sám Jungmann přeložil pro českou vlasteneckou společnost svolání Kolowratovy společnosti k založení muzea z 15. dubna 1818, což byl patrně spíše pragmatický krok než sjednocení stanovisek obou skupin. V roce 1820 bylo zřízení muzea stvrzeno vídeňskou vládou a panovníkem. Od roku 1822 zřizovala a financovala muzeum Společnost Vlasteneckého muzea v Čechách, a to až do roku 1934. Poslání Národního muzea v Praze bylo již ve výzvě z roku 1818 formulováno jako vědecké, jeho cílem bylo shromažďovat a ochraňovat sbírky pro následnou činnost odbornou a osvětovou. Stanovy

⁴⁸ Špét, Přehled vývoje, 17-18

Společnosti navíc deklarují, že muzejní sbírky jsou nedělitelné a že jsou majetkem českého národa. To staví Národní muzeum do zcela výlučného postavení oproti muzeím zemským.⁴⁹

4.2.3 Zakládání regionálních muzeí a snahy definovat muzejní poslání

Muzea regionální vznikala od 60. let 19. století. Jejich formální zřízení umožnilo přijetí spolkového zákona, který mimo jiné uzákonil zakládání spolků.⁵⁰ Špét uvádí v letech 1860-1890 vznik celkem 49 muzeí nebo muzejních spolků. Od 70. let jsou zakládána především muzea městská, tj. zřizovaná usnesením městských správních orgánů. Lidé, kteří stáli u vzniku regionálních muzeí, byli často aktivní v občanském životě a uznávaní v rámci svých profesních i obecních komunit. Šlo o učitele, kněží, ale též lékaře, advokáty, řemeslníky či majitele továren.⁵¹

V souvislosti se vznikem muzejních institucí vyvstala potřeba teoretického ukotvení funkce a poslání muzea, jeho úkolech a metodách práce. Již ve 40. letech 19. století formuloval základy muzejnictví František Palacký a v letech 60. zejména Antonín Frič. Na přelomu 19. a 20. století má pro působení regionálních muzeí největší význam práce Klimenta Čermáka z Čáslavi. V jeho pojetí poslání muzejních institucí propojuje muzejní sbírku se vztahem k historii regionu a živým zájmem místních obyvatel, jen tak „může muzeum naplňovat úkoly ochrany kulturních hodnot a úkoly výchovné a vzdělávací“.⁵² Kulturní hodnoty jsou reprezentovány materiální muzejní sbírkou a současně její vypovídací hodnotou, díky které může plnit sloužit veřejnosti v oblasti výchovy a vzdělávání. V zásadě se jedná pouze o novou formulaci myšlenky, která vedla již mecenáše vědy a umění v dobách učených společností a jejíž podstatou je veřejné sdílení hodnot.

Potenciál muzejní práce viděl Čermák ve spolupráci muzejníků s mládeží a školami, v participaci školní mládeže na muzejních aktivitách a práci. Pedagogický přístup očekává od muzejních kustodů i vůči dospělým

⁴⁹ Špét, Přehled, 19-21, srv. Národní muzeum: Vznik a vývoj instituce [online] URL [Historie - Národní muzeum \(nm.cz\)](https://www.nm.cz/historie) (cit. 2022-02-21)

⁵⁰ Zákon č. 134/1967 ř. z. o právech spolkovacím ze dne 15. listopadu 1867 [online] URL [134/1867 ř.z. \(cuni.cz\)](https://www.cuni.cz) (cit. 2022-02-19)

⁵¹ Špét, Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí, MVP, 18

⁵² Špét, Muzeologické názory, MVP, 213

návštěvníkům, kteří „hledají v muzeu poučení“. Tehdejší muzea byla často plně závislá na práci místních muzejních spolků, sdružujících lidi se zájmem o historii regionu a místní muzeum, což je skutečnost, z níž Čermák vychází a kterou předpokládá.⁵³ Jak uvidíme v následující kapitole, Čermákův náhled potvrzuje i zkušenost polenského Spolku městského muzea, který vedl místní učitel a ředitel školy Břetislav Rérych.

Vznik samostatného Československa podstatně neovlivnil muzejní práci ani nezlepšil hospodářskou situaci muzeí, které zůstaly stejně jako za monarchie hospodářsky závislé na spolcích a jednotlivých účelových dotacích územně-správních celků. Úsilí o jednotná pravidla fungování muzeí po stránce organizační i hospodářské je v prvních letech republiky patrné. V září roku 1919 se konal ustavující sjezd Svazu československých muzeí, jehož vznik iniciovalo Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO). Členství ve Svazu bylo dobrovolné a jeho role spočívala zejména ve výměně zkušeností a diskusi o aktuálních otázkách v oblasti muzejnictví na každoročních sjezdech.⁵⁴

Hospodářská krize a velká rozmanitost muzejních institucí způsobily, že první obecné zásady muzejní práce u nás jsou formulovány až ve 30. letech 20. století. Téměř 20 let pracoval na vytvoření komplexní publikace J. F. Svoboda. Vydání se dočkala až v roce 1949, tři roky po smrti svého autora, pod názvem *Zásady českého muzejnictví*. Svoboda v nich muzeum definuje jako muzejní sbírku, která „a je zorganizována jako *vědecký ústav* dle zásad pro vědeckou práci, zejména má přísný pracovní program, b) má právo *veřejnosti a je veřejným majetkem*, c) soustavně shromažďuje, odborně konzervuje a účelně *uchovává památky* a doklady alespoň jednoho vědního oboru, d) získané předměty připravuje k vědeckému zpracování, přičemž umožňuje vědeckou kontrolu, e) veřejně vystavuje předměty k obecnému poučování tím způsobem, že vystavení odpovídá současným vědeckým poznatkům i *potřebě poučiti* o obsahu muzea nejširší lidové vrstvy.“⁵⁵ Zřejmý je důraz na odbornost muzejní práce a její službu veřejnosti, tedy veřejný zájem jako protiklad k zájmům soukromým. Svoboda také upozorňuje na specifika malých vlastivědných muzeí, které dokumentují

⁵³ Špét, *Muzeologické názory*, MVP, 213-214

⁵⁴ Šebek, *Cesta českých muzejních institucí ke vzniku Svazu československých muzeí*, *Museologica Brunensia* 1/2020, 22

⁵⁵ Svoboda, *Zásady*, 7

historii a kulturu regionu, mají hledat jeho jedinečnost a výjimečnost ve srovnání s dalšími regiony.⁵⁶ Sám se podílel na ustanovení muzeí v Novém Městě na Moravě, Žďáru nad Sázavou a Velkém Meziříčí a ve své badatelské práci se zabýval mimo jiné etnografií regionu moravského Horácka. Výsledkem jeho bádání je více než dvacítka odborných pojednání k tomuto tématu, která dokresluje jeho výše uvedený postoj k poslání malých vlastivědných muzeí.

O něco stručněji a se zaměřením na praktické muzejní činnosti definuje poslání muzea Jaroslav Helfert. Úkolem muzea je 1. poznávat památky regionu, 2. sbírat je pro muzeum, 3. evidovat a pečovat o ně a 4. prezentovat je. Blíže rozpracovává pojem „služba muzea veřejnosti“. Vědecká muzejní práce má podněcovat zájem o poznání a současně pro něj poskytovat základ, pedagogická práce v muzeích má názorně doplňovat školní vyučování a osvěta vůči veřejnosti má rozšiřovat a prohlubovat vzdělání.⁵⁷

K muzeologické diskusi přispívá Fridolín Macháček zaměřením pohledu na návštěvníka, který se do muzea sice přichází poučit, ale chce tak činit živým a zajímavým způsobem. Muzeum je v jeho podání živou kulturní institucí, která je v kontaktu s návštěvníkem. Expozice podle něj nesmí postrádat život a vtip.⁵⁸

V 50. letech v Československu začíná budování tzv. jednotných sítí kulturně výchovných zařízení. Princip byl jednoznačně centralistický a mnoho regionálních muzeí se kvůli přesunům sbírkových fondů a formálnímu přičlenění k okresním muzeím ocitlo v situaci faktické likvidace. Současně byly totiž rozpuštěny i všechny muzejní spolky a svou činnost ukončil i Svaz československých muzeí.⁵⁹ Od 50. do 80. let minulého století se muzejnictví u nás opíralo zejména o vědecké pojetí muzejní práce, činnost muzeí soustředila na oblast sbírkotvornou a výzkumnou, způsoby prezentace sbírek kopírovaly centralistické trendy a zůstaly na okraji zájmu.⁶⁰

Na mezinárodním muzejním poli byla v roce 1946 v Paříži založena Mezinárodní rada muzeí (ICOM). Její první definice muzea (1946) je

⁵⁶ Špét, Přehled, 108

⁵⁷ Helfert, O úkolech, 369

⁵⁸ Špét, Přehled, 116

⁵⁹ Šebek, Cesta českých muzejních institucí ke vzniku Svazu československých muzeí, *Museologica Brunensia*, 9/2020, 21

⁶⁰ Jírový, Postavení muzeí, 134

v podstatě definicí muzejní sbírky: „Slovo *muzeum* zahrnuje všechny veřejně přístupné sbírky uměleckých, technických, vědeckých, historických nebo archeologických materiálů, včetně zoologických zahrad a botanických zahrad, s výjimkou knihoven, kromě případů, kdy udržují stálé výstavní prostory.“ Na konferenci ICOM v Mnichově v roce 1968 zazněly poprvé úvahy o muzeu jako prostoru pro diskusi nad muzejní sbírkou. Výsledkem nově nastoupeného směru byla nová definice muzea přijatá konferencí v Kodani v roce 1974: „Muzeum je nevýdělečná, stálá instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkovává a vystavuje pro účely studia, vzdělávání a zábavy hmotné důkazy o člověku a jeho prostředí.“ Mezinárodní radě muzeí předsedal od roku 1971 Jan Jelínek, ředitel Moravského muzea v Brně. Definice z roku 1974 zaznamenala později ještě několik drobných změn, ale v zásadě je platná dosud. Reflektuje proměnu společnosti, která se chce více bavit a upřednostňuje zábavné formy i v oblasti vzdělávání.

Od roku 2004 probíhá diskuse o nové formulaci definice muzea, která by zohlednila proměnu společnosti a role muzea v ní. Dosavadní úvahy odrážejí zejména témata inkluze a dostupnosti muzejní prezentace pro všechny členy společnosti.⁶¹

V létě 2022 se v Praze uskuteční mezinárodní generální konference ICOM, která by měla v diskusi o definici muzea pokračovat. V rámci příprav na konferenci byla prostřednictvím online dotazníku oslovena i česká muzea a téma bylo diskutováno na konferencích, seminářích a v oborových periodikách.⁶²

⁶¹ Tento směr úvah o roli muzeí ve společnosti reprezentuje např. publikace Simon Nina, *Participatory Museum*, San Francisco, 2010. Tématem se 19. března 2021 zabývala též rakousko-česká konference *Relevantní místa regionu: Muzea v pohybu!* Dostupné z: <https://www.noemuseen.at/cs/dolnorakousky-muzejn%C3%AD-den/> (cit. 14.5.2022)

⁶² Lehmannová, 225 let definování muzea, *Věstník AMG*, 21. K tématu se též 7.-8.3.2022 uskutečnil odborný seminář *Nová definice muzea aneb její klady a zápory v Technickém muzeu v Brně*. Dostupné z: <https://www.tnbrno.cz/nova-definice-muzea-aneb-jeji-klady-a-zapory/> (cit. 14.5.2022)

5 Přehled historie polenského muzea

Cílem této kapitoly není vytvoření historické studie, ale zmapování procesu rozvoje muzea s ohledem na společenskou situaci, poslání deklarované a žité, osobnosti stojící v jeho čele, jejich vliv na místní komunitu a mezigenerační přesah jejich působení. Dělení do podkapitol je vymezeno obdobími vývoje instituce. Ta jsou řazena chronologicky. Předěly mezi nimi jsou dány správními rozhodnutími ze strany státu a jeho institucí, která měla přímý vliv na muzejníky a jejich činnost. V tabulce č. 1 je uveden přehled těchto období.

Období	Forma muzejní instituce	Vedoucí osobnost
1895-1936	Spolek Městského musea	B. Rérych
1936-1953	Spolek Městského musea (Spolek Městského Rérychova musea)	K. Rérychová
1953-1962	Městské muzeum. Nadřízené orgány: Krajské muzeum v Jihlavě (odborná správa), MNV Polná (správa majetku) a odbor školství a kultury ONV v Havlíčkově Brodu (personální správa)	B. Neubauer, M. Hutr
1962-1980	Městské muzeum, od r. 1963 pobočka Muzea Vysočiny v Jihlavě	B. Hladík
1980-1988	Pobočka Muzea Vysočiny v Jihlavě	J. Kruntorádová-Jeslínková (A. Klusáček, M. Čumpl, L. Dvorníková)
1988-2014	Pobočka MV v Jihlavě do r. 2006. Od r. 2007 Městské muzeum Polná, p. o. (zřizovatel město Polná)	M. Vomelová
2015-dosud	Městské muzeum Polná, p. o. (zřizovatel město Polná)	A. Vyskočilová

Tabulka č. 1: Chronologický přehled institucionálních forem polenského muzea

Zájem o historii a uchování památek minulosti lze v Polné doložit již v první polovině 19. století. Vůdčími osobnostmi byli zejména představitelé zdejší církevní obce. Antonín Kolárský, tehdejší polenský kaplan, obdržel jako člen Matice české v roce 1836 první zásilku Časopisu Českého musea. Mezi členy a předplatitele patřil od roku 1845 i polenský děkan František Poimon, autor spisu o dějinách města Polné.⁶³ Také Antonín Pittner, majitel kupeckého krámu na Sezimově náměstí, vůdčí osobnost neformální národně obrozené společnosti v Polné a pozdější starosta města, byl členem Matice české od roku 1846. Dary z jeho soukromé sbírky tvořily základ školního muzea hlavní školy v Polné.⁶⁴ Iniciativa ke zřízení školního muzea vzešla v roce 1867 z porady učitelů této školy. Prakticky se jednalo pravděpodobně o školní kabinet, kde byly kromě přírodovědných sbírek uloženy i další zajímavé předměty.⁶⁵

5.1 Období let 1895–1936

Toto první období zahrnuje dobu od ustavení Spolku městského muzea po úmrtí jeho nejvýraznější osobnosti Břetislava Rérycha. Založení spolku proběhlo v podmínkách právního řádu Rakousko-Uherské monarchie. V posledních letech její existence, v období První světové války se muzejníci soustředili na záchranu památek a dokumentaci událostí pro muzejní sbírky.⁶⁶ Na formální stránku spolku neměl válečný konflikt ani vznik samostatné Československé republiky zásadní vliv. Nově vzniklý stát navázal na právní situaci svého předchůdce.

5.1.1 Založení Spolku městského muzea a počátky muzea v Polné

Přímý počátek snahy o založení městského muzea můžeme sledovat až v souvislosti s přípravou na Národopisnou výstavu československou, která se konala v Praze roku 1895. 15. července 1894 byl na základě výzvy

⁶³ Pojmon, Polná. Popis dějepisný, místopisný a statistický

⁶⁴ Jedná se například o čínské obrázky malované na hedvábí, Městské muzeum Polná, sbírkový fond Stará polenská škola, inv. č. Po-37/B/337-339.

⁶⁵ Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ, 8/1975

⁶⁶ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, proslov B. Rérycha k 25. výročí spolku, 1920, nezpracováno.

pražského přípravného výboru výstavy ustanoven její místní odbor v Polné. Předsedou byl notář Václav Kavka, jednatelem sládek Bohuslav Klíma a učitel Břetislav Rérych. Posláním odboru byl sběr předmětů pro výstavu v Praze. Ze shromážděného materiálu byla nejprve uspořádána výstava v chlapecké škole. Její slavnostní otevření proběhlo 6. září 1894 a bylo spojeno s přednáškou spisovatelky Vlasty Pittnerové.⁶⁷ 9. září 1894, o polenské mrkvancové pouti, se konal průvod připomínající historické události města.⁶⁸ Před domem č. 47 na dnešním Husově náměstí přítomní vzpomenuli památku Boženy Němcové, která v tomto domě pobývala v letech 1840-1842. Z výtěžku oslav a výstavy, kterou navštívilo kolem 2000 osob, byl založen fond na zřízení muzea.⁶⁹

Úspěch výstavy v chlapecké škole vedl k návrhu na ustavení muzejního odboru na schůzi okresního zastupitelstva v Polné 15. února 1895. Jeho členy byli jmenováni Karel Losenický jako zástupce obecní rady, Augustin Sedlák a Antonín Dvořák, členové obeckého zastupitelstva, Bohuslav Klíma a Břetislav Rérych, zástupci občanstva, polenští učitelé Theodor Pelikán a Karel Vrba, a duchovní Alfons Hornek. Již 25. února 1895 byl návrh stanov Spolku městského musea v Polné odeslán ke schválení na c. a k. místodržitelství v Praze. Po splnění podmínky, aby do výboru byli jmenováni tři členové obecního zastupitelstva, byly nakonec doplněné a opravené stanovy spolku 24. prosince 1895 c. a k. místodržitelstvím v Praze pod č.j. 193926 schváleny. V svolání zařizujícího výboru ze dne 21. ledna 1896 k občanům Polné a okolí zní apel „vlasteneckému občanstvu zdejšímu i okolnímu..., aby nedalo lhostejností mnohoslibnému novému podniku zahynouti, ale aby se horlivě přičinilo o jeho rozkvět“.⁷⁰

Ve stanovách Spolku městského musea v Polné je uveden účel založení spolku „pátrati po starožitnostech a památkách, ježto země Česká a každý její okres v hojné míře ve svém lůně chová, je sbírat, sepisovati, uveřejniti a uschovati do sbírek městského musea“. Spolek měl cíleně shromažďovat, uchovávat a evidovat sbírky a prezentovat je veřejnosti. Dle článku III

⁶⁷ Vlasta Pittnerová, polenská rodačka, dcera starosty města Antonína Pittnera, autorka desítek povídek vydávaných časopisecky i knižně.

⁶⁸ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského musea v Polné, fotografie, 1894, nezpracováno.

⁶⁹ Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ, 8/1975

⁷⁰ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského musea v Polné, svolání z 21. 1. 1896, nezpracováno.

Stanov byly předmětem pátrání nejen předměty a písemné doklady, ale též „jména neb přezdívky, pak poloha krajin, luhův, řek, potoků...“ stejně jako „rodiny starobylé, jejich jména a dějepis, události, příběhy jako jsou: požáry, bitvy, šarvátky, nemoce a jiné nehody přírodní“. Jedná se o činnost výzkumnou a dokumentační. Stanovy spolku odpovídají výše diskutovanému poslání muzeí: věda (odborné získávání a zpracování sbírek), výzkum a vzdělávání veřejnosti.⁷¹

Zakládajících členů spolku bylo 77. Prvním předsedou se stal starosta města Rudolf Sadil, jednatelem Alfons Hornek a pokladníkem Karel Vrba, kterého po roce vystřídal pokladník městské spořitelny Theodor Ráček. Soubor předmětů shromážděných pro Národopisnou výstavu v Praze byl po jejím skončení uložen v budově kaplanky, která sloužila potřebám školy, v prostorách volné školní třídy. Díky výstavbě nové dívčí školy se uvolnily další prostory, a tak mohla být 1. ledna 1900 na kaplance otevřena první muzejní expozice.⁷²

Jaroš přirovnává tuto expozici ke kabinetu kuriozit, o němž byla již zmínka v části 3.1 o sběratelství. Současně si všímá iniciativy člena spolku a učitele Břetislava Rérycha, který přichází s koncepcí tvorby muzejní sbírky. Ta měla být založena na unikátních regionálních sbírkových celcích.⁷³ Prvním výsledkem této jeho snahy je účast polenského muzea na Východočeské průmyslové, zemědělské, národopisné a umělecké výstavě v Pardubicích v roce 1903, kde byl prezentován soubor školní třídy staré polenské školy.⁷⁴ Tato základní koncepce tvorby polenské muzejní sbírky je dodnes aktuální. Myšlenka uchovat v muzejní sbírce ucelený soubor předmětů dokumentující historii konkrétní instituce, podniku, řemesla či osobnosti, se ukázala funkční v tom, že tento celek lze zkoumat z různých perspektiv a sledovat v jeho rámci různé aspekty a současně jej prezentovat veřejnosti ve své úplnosti, aniž by jednotlivé předměty byly vytrženy z jejich původního kontextu. V 60. letech 20. století na tuto ideu

⁷¹ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné,, Stanovy spolku, 25. 2. 1895, nezpracováno.

⁷² Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 9/1975

⁷³ Jaroš, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea, 34. Srv. Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 9/1975

⁷⁴ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné,, Program Odboru pro zastoupení města a okresu Polné na Východočeské výstavě v Pardubicích, 1903, nezpracováno.

navazuje Hladík zřízením samostatných expozic Staré polenské školy a barokní Lékárny U černého orla. Kontinuita vývoje polenského muzea a návaznost přístupů jeho vůdčích osobností hraje významnou roli ve vnímání minulosti města jeho občany, jak později uvidíme.

5.1.2 Břetislav Rérych vůdčí osobností (nejen) muzea

V roce 1909 se Břetislav Rérych stává jednatelem Spolku městského muzea v Polné.⁷⁵ Jaroš i Hladík shodně konstatují, že pod jeho vedením se muzeum postupně profiluje jako odborná instituce. Rérych se vzdělává v oblasti archeologie, etnografie, numismatiky, zjišťuje aktuální trendy muzejní evidence a muzejní práce vůbec, navazuje kontakty s dalšími muzejníky a zástupci měst, která uvažují o zřízení městského muzea.⁷⁶ V odpovědi na žádost Městského muzea v Počátkách o sdílení zkušeností se zřízením muzejního spolku Rérych poznamenává, že „záleží vše na vedoucích osobách, aby muzeum zdárně prospívalo“.⁷⁷

V roce 1919 se Rérych jako zástupce Spolku městského muzea v Polné účastní ustavujícího sněmu Svazu československých muzeí a v následujících letech také většiny jeho sjezdů. Udržuje kontakty s osobnostmi české muzeologie V. V. Jeníčkem, A. V. Adámkem, J. Helfertem a dalšími. Současně publikuje v odborných periodikách a je autorem několika samostatných publikací. Od prosince 1920 do října 1921 Spolek vydává časopis Pohoří. Rérych je jeho šéfredaktorem. Mezi odběrateli jsou školy v regionu, místní občané, spolky i krajané žijící mimo Polnou, někteří i mimo republiku (předplatitelem ve Spojených státech amerických byl mimo jiné i B. Neubauer).⁷⁸

Své povolání učitele Rérych propojoval s vášní muzejníka. Se svými žáky navštěvoval muzeum, nechával je podílet se na drobných muzejních pracích, jako učitel kreslení využíval sbírkové předměty jako předlohy

⁷⁵ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, Zpráva pokladní za rok 1909, nezpracováno.

⁷⁶ Jaroš, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea, 35, 47-49. Srv. Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 9/1975 a Vomelová, 100 let polenského muzejnictví, PKZ 1/1996, 13

⁷⁷ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, rukopisný návrh odpovědi muzeu v Počátkách, bez data, nezpracováno.

⁷⁸ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, přehled odběratelů Pohoří, rok 1921, nezpracováno.

k výkresům. V muzejním fondu se zachovaly soubory výkresů označené názvem „Polenské motivy“. Jedná se o kresby žáků zdejší školy zobrazující předměty z muzejní sbírky: cínový korbel, globus, fajánsové džbánky.⁷⁹ Na dalších výkresech jsou historické portály polenských domů.⁸⁰ Spojení vizuálního vjemu a vlastní rukodělné práce samo o sobě vede k účinnějšímu zapamatování. Rérych takto nenápadně naplňoval úkol formulovaný v provolání z ledna 1896: „aby nedalo lhostejností mnohoslibnému novému podniku zahynouti“.⁸¹

Rérych se účastnil mnoha občanských aktivit v Polné. Byl aktivním členem polenského divadelního ochotnického spolku Jiří Poděbradský.⁸² Pro dělnický spolek divadelních ochotníků namaloval oponu.⁸³ V chlapecké měšťanské škole spolu s kolegou učitelem Stanislavem Teskou založili loutkové divadlo. Teska vyřezal loutky, Rérych vyrobil kulisy.⁸⁴ Působil také v Klubu československých turistů v Polné, pro který v roce 1927 vydal průvodce po Polné a okolí.⁸⁵ Jeho aktivní působení v Okrašlovacím spolku Viktorin přineslo vybudování tzv. Pojmannovy stezky, naučného vycházkového okruhu nad rybníkem Kukle s odpočívadly, altány a lavičkami podle Rérychova návrhu.⁸⁶ Budování stezky probíhalo v letech 1909–1912, financoval ji továrník Václav Pojmann, rovněž člen Spolku městského muzea a jeho mecenáš. Bylo vydáno 8 různých pohlednic s fotografiemi míst stezky. V 50. letech stezka zanikla. S její obnovou začalo v 90. letech 20. století několik místních občanů. Postupně se přidali členové Klubu československých turistů, Klubu za historickou Polnou a další dobrovolníci. Finanční podporu poskytlo město Polná, a tak mohla být Pojmannova stezka v roce 2004 znovu slavnostně otevřena. Klub českých turistů spolu s Klubem za historickou Polnou v té souvislosti vydal leták s historií stezky a dvěma pověstmi, které se vážou k jejím místům.⁸⁷ V roce

⁷⁹ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Stará polenská škola, inv. č. Po-37/A/597/1-14

⁸⁰ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Stará polenská škola, inv. č. Po-37/B/1276-1283

⁸¹ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, provolání z 21. 1. 1896, nezpracováno.

⁸² Jaroš, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea, 10

⁸³ Hladík, 180 let ochotnického divadla v Polné, 38

⁸⁴ Jaroš, Z dějin českého školství v Polné, 10

⁸⁵ Rérych, Polná, průvodce po městě a okolí, 1927

⁸⁶ Jaroš, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea, 11

⁸⁷ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Polensia, inv. č. Po-219/2004.

2006 žáci z Klubu Pampeliška Základní školy v Polné připravili naučné tabule, které stezku doplňují. Rérychova myšlenka tak opět (podobně jako tomu bylo u koncepcce sbírkového fondu muzea) překlenula časové období několika generací a znovu dala místním lidem impuls podílet se na společné práci.⁸⁸

Jiří Klusáček vzpomíná, jak jako dítě vnímal atmosféru tehdejších muzejníků, mezi které patřil jeho otec: „Rérych učil mého otce. Tam byli tři chlupci, kteří jevíli největší zájem... To byl Bedřich Neubauer zvaný později Indián, protože před první světovou válkou odjel, nebo teda utekl do Ameriky, aby nemusel rukovat. Pak to byl můj otec, a pak nějaký Vacek... Můj otec byl v polenském muzejním spolku, tak já jsem to měl trochu doma a vím to taky podle toho, že každou neděli, když děda neměl zrovna službu, tak měli u drogisty Vítka takové nedělní dopoledne... On ten Vitek pokračoval v tradici toho scházení se, ona tam tedy byla i vinárna... On tam měl i lahůdkárnu, prodával lahůdky. Já to vím podle toho jako kluk, že vždycky donesl otec sardinky. To byly španělský sardinky, ony byly dvakrát tak vysoký jako dneska a měli takový klíček, kterým se to svinovalo. On tam chodil otec, Indián a další, bylo jich tam asi deset. Oni třeba taky potřebovali opravit zámky. Otec byl vynikající zámečník. Já si to pamatuju podle těch sardinek. To jsem byl malej kluk, já jsem se narodil 1929. To téma muzejní přes otce bylo na pořadu, tak si to trošku pamatuju.“⁸⁹ Z vyprávění J. Klusáčka můžeme vnímat nejen fakta o fungování muzejního spolku, ale i způsob utváření jeho vztahu k městu a historii.

Břetislav Rérych byl činný i v TJ Sokol Polná, a to jako organizátor kulturních akcí. Působil též v místním odboru Národní jednoty pošumavské, ve Sboru dobrovolných hasičů v Polné, ve zdejším Stavebním družstvu, byl spoluzakladatelem Církve československé v Polné.⁹⁰ Ve své době i dnes je vnímán především jako muzejník. Pamětní deska osazená na jeho domě č. p. 124 Městem Polná na návrh Klubu za historickou Polnou v roce 2021 nese toto znění: „V tomto domě žil až do svého úmrtí Břetislav Rérych, ředitel měšťanských škol chlapeckých, spisovatel, folklorista, narozen

⁸⁸ Pojmannova stezka, dostupné z: [Pojmannova stezka: Polná \(mesto-polna.cz\)](http://Pojmannova.stezka:Polna(mesto-polna.cz)) (cit. 14.5.2022)

⁸⁹ Klusáček Jiří, bývalý předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná, 15. 4. 2021

⁹⁰ Jaroš, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea, 12-14

v Polné dne 31. července 1872. Jako tvůrce a správce polenského muzea zachránil památky slavné minulosti města i svérázu tohoto kraje. Velmi se tím zasloužil o své rodiště. Zemřel dne 13. října 1936.“ Nápís vypovídá nejen o B. Rérychovi, ale i o vztahu současných obyvatel k muzeu a historii města.

Rérych byl vizionářem a inspirující osobností. Dokázal motivovat své okolí k participaci na společných projektech. Jeden z nich se začíná realizovat ve 20. letech 20. století. Tehdy se začala psát zcela nová kapitola historie Spolku městského muzea v Polné, a to získáním historické budovy hradu.

5.1.3 Muzeum na polenském hradě

B. Rérych spolu s bratrancem K. L. Klusáčkem pozorovali chátrání polenského hradu a uvažovali o možnostech jeho zachování a využití.⁹¹ Po vzniku Československa se začala připravovat pozemková reforma. Rérych se proto dotazoval na Ministerstvu školství a národní osvěty na možnost odkoupení objektu hradu státem. Spolek současně upozornil Státní památkovou správu, že památka chátrá a je neoprávněně využívána jako zdroj stavebního kamene. Po intervenci památkové správy vyjádřily tehdejší majitelky velkostatku Polná – Přibyslav Eduardina Khevenhüller-Metsch a Klotilda Festetic de Tolna vůli objekt hradu a zámku v Polné odprodat. Zájemci o koupi byli tři: TJ Sokol Polná, Spolek městského muzea a město Polná. Nastala složitá jednání o ceně, během nichž zástupci města od původního záměru koupě hradu odstoupili. Zástupci Sokola a muzejního spolku M. Klusáček, B. Rérych a K. Wolmann navštívili polenského majitele škrobárny a mecenáše Václava Pojmana, který nakonec záměru na odkoupení hradní zříceniny přitakal a za 70 tisíc Kč celý objekt koupil. Kupní smlouva byla uzavřena 7. dubna 1922. Areál byl poté rozdělen na zámecká křídla oceněná na 55 tisíc Kč, kterou Pojmann daroval TJ Sokol Polná, a původní historickou budovu hradu, jejíž cena byla stanovena na 15 tisíc Kč a obdržel ji darem Spolek městského muzea. Soudním rozhodnutím z 9. srpna 1922 byl převod vlastnictví zapsán do pozemkové knihy katastrální obce Polná a 14. září téhož roku usnesením Zemského soudu

⁹¹ Rérych, Bývalá zřícenina, 3, viz též Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 10/1975

v Praze byl zapsán do zemských desek. Spolek městského muzea se tak stal majitelem polenského hradu.⁹²

Muzeum tak sice získalo nové prostory, avšak jejich stav byl katastrofální. Václav Pojmann zafinancoval první adaptační práce dalším darem ve výši 10000 korun českých. Na opravách se kromě několika placených firemních zaměstnanců podílelo množství dobrovolníků. V roce 1924 získal spolek dotace od Ministerstva školství a národní osvěty v celkové výši 16730 Kč a koncem roku byly na hradě otevřeny první expozice. V následujícím roce přispěl na obnovu hradu spolek divadelních ochotníků Jiří Poděbradský částkou 7000 korun českých. V roce 1926 bylo dokončeno stěhování sbírek z původních muzejních prostor na kaplance. Nové expozice v hradě byly otevřeny o polenské pouti 15. září a roční návštěvnost dosáhla 2400 osob.

Rérych ve Vlastivědném sborníku východočeském v roce 1927 popisuje původní stav hradu, postup oprav a uvádí jmenovitě, kdo z Poleňáků a dalších příznivců muzea se na rekonstrukci podílel. Příspěvek uzavírá: „Z toho všeho vidno, že starý památný hrad svou historií a pustou osamělostí vzbudil si své přátele a ti více z lásky než za peníze, ovšem za částečného přispění mnohých činitelů, našli cesty, aby nezhroutil se tento hrad, kdysi klíč zemský, do ssutin. Majitelem starého hradu jest Spolek městského muzea v Polné. Ač přijal hrad jako zříceninu, nejvyš zpusťou, zbudoval z ní po čtyřleté, obětavé práci za dohledu státního památkového úřadu a za podpory ministerstva národní osvěty i celé řady přátel ústavu jedno z nejpěknějších muzeí na Českomoravské vysočině.“⁹³ Budování muzea na hradě je zachyceno rovněž na desítkách fotografií.⁹⁴ Současně s opravami hradu a provozem expozic pokračovalo i pořádání přednášek spojených často s promítáním diapozitivů. Jejich tématem byla nejčastěji různá období regionální historie, jak dokládají pozvánky v muzejní sbírce.⁹⁵ V roce 1928 sdružoval Spolek městského muzea již 133

⁹² Jaroš, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea, 23

⁹³ Rérych, Bývalá zřícenina, 8

⁹⁴ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/1786, 6583, sbírkový fond Negativy, inv. č. Po-21/E/583, 601, 603.

⁹⁵ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Vizuální komunikace, inv. č. Po-20/D/801, 3576, 3583 a další

členů. Jeho předsedou byl František Salášek, jednatelem Břetislav Rérych a pokladníkem Bedřich Neubauer.⁹⁶

Během pěti let se podařilo z ruiny vybudovat *místo paměti*. Nejde jen o budovu hradu, která je sama o sobě památkou a dokladem historie města, jde i o to, že aktivity Spolku byly od roku 1922 situovány do hradního areálu. Zde se společně uklízelo, stavělo, instalovaly se expozice, konaly koncerty, slavnostní shromáždění, ale i pohřební obřady a vzpomínkové slavnosti. To vše za hojně účasti obyvatel města.⁹⁷ Tyto příležitosti se ukládají do *kolektivní paměti*, jak o ní hovoří Halbwachs. Připomínky minulých událostí jako součást událostí současných se spojují s místem prožitku, v tomto případě nově opraveným hradem, v jediné vzpomínce, kterou si účastníci odnášejí a kterou budou sdílet v dalších setkáních a hovorech se sousedy.

Ve dnech 15. a 16. června 1935 se uskutečnily oslavy 40 let Spolku městského muzea. 15. června proběhla přednáška B. Rérycha o historii muzea, kterou promítáním svých fotografií doprovodil S. Teska. 16. června dopoledne se konala slavnostní schůze na radnici. Úvodní řeč pronesl předseda spolku F. Salášek, poté promluvil místopředseda Svazu čsl. museí prof. F. Pochobradský, následovala přednáška B. Rérycha o založení muzea.⁹⁸ Odpoledne proběhl koncert zpěváckého spolku Čestmír na hradním nádvoří za účasti více než 250 zpěváků z regionu Vysočiny. Následovala taneční zábava, při níž byly sklepní prostory hradu využity k čepování vína a posezení. Po celou dobu oslav byly též přístupné muzejní expozice. Výročí bylo zmíněno i na plakátu zvoucím v roce 1935 k návštěvě hradu Polná.⁹⁹

Břetislav Rérych zemřel 14. října 1936. Pohřeb byl vypraven 17. října z nádvoří polenského hradu.¹⁰⁰

⁹⁶ Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 10/1975

⁹⁷ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/144, 1786, 6178, sbírkový fond Negativy, inv. č. Po-21/E/601, sbírkový fond Vizuelní komunikace, inv. č. Po-20/D/801, 3583, 3596, 3714.

⁹⁸ Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 12/1975

⁹⁹ Městské muzeum Polná, sbírkový fond Vizuelní komunikace, inv. č. Po-20/D/3596

¹⁰⁰ Na úmrtním oznámení vydaném Městským muzeem je uvedeno přání zesnulého a jeho rodiny, aby pozůstalí místo květinových darů pamatovali na Městské muzeum. Součet darovaných prostředků od více než 50 dárců činil 3980 Kč. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Soukromá oznámení, inv. č. Po-20/S/30

5.1.4 Poslání a jeho naplnění v období let 1895-1936

Stanovy spolku ukládají muzeu naplňovat vědecké poslání, a to v oblasti sbírkotvorné, výzkumné a dokumentační, a současně poslání vzdělávací, které má vůči veřejnosti.

Muzeum eviduje v roce 1936 v knize přírůstků sbírek 9920 položek. Kromě toho vede fotografický archiv významné dokumentační hodnoty a odbornou knihovnu. Filosofie tvorby sbírek je založena na dokumentaci regionu, a to prostřednictvím unikátních sbírkových celků. Vedení spolku a zejména B. Rérych je v kontaktu s předními odborníky v oblasti archeologie, numismatiky, lékárnictví a dalších oborů, s nimiž konzultuje otázky určení sbírek i jejich případné rozšíření.

Získání budovy hradu znamenalo obrovskou finanční i pracovní zátěž, přineslo ale dostatek prostor pro expozice a zázemí muzea, které stále pracuje na dobrovolnické spolkové bázi. Muzejní expozice jsou navštěvovány místními obyvateli i turisty. Návštěvnost se počítá v tisících osob ročně. Spolu s publikační a propagační činností tak muzeum naplňuje i své poslání vzdělávací.

Vůdčí a manažerské schopnosti Břetislava Rérycha a podpora představitelů města, místních podnikatelů a dalších obyvatel města i rodáků žijících mimo Polnou stojí za úspěchem muzea v této první etapě. Muzeum má na jejím konci velmi kvalitní základ sbírkového fondu, vlastní budovu, vizi dalšího rozvoje a zejména komunitu podporovatelů spojených ochotných přispět vlastní prací, časem či finančními prostředky. Prostor hradního nádvoří je místem setkávání místních obyvatel. Hrad se stává skutečným místem paměti, které polenští obyvatelé vnímají jako „naše muzeum“.

5.2 Období let 1936-1953 a Květa Rérychová

Druhé období existence polenského muzea vymezuje doba působení Květy Rérychové v řízení muzea, kterým byla spolkem pověřena po smrti svého otce. Lze jej rozdělit na několik dílčích etap, které stavěly před Rérychovou překážky různého druhu. V letech 1936-1939 navazovala

na práci svého otce, spolek byl v této době velmi aktivní, jedná se o poslední roky tzv. první československé republiky. Ve válečných letech 1939-1945 dochází k nucenému utlumení činnosti, ať už zákazem ze strany protektorátních úřadů nebo úmrtím členů spolku a spolupracovníků.

Poválečné období 1945-1948 slibuje obnovu některých předválečných aktivit, ne vždy se to ale podařilo, a to v souvislosti s úmrtím některých aktivních osobností působících ve vedení spolku. Léta 1948-1953 nastavují nový politický kurz, který se do legislativy promítá postupně v průběhu 50. let. Toto období končí faktickým zrušením spolkové činnosti ze strany státu. Rérychová čelí těmto změnám důkladnou odbornou přípravou, která se promítá do způsobu její práce a nadhledu, kterého je v rychle se měnících společenských okolnostech schopna. Tato schopnost se ještě výrazněji projeví na počátku 60. let, kdy bude muzeum obhajovat svoji samostatnou existenci.

5.2.1 Období let 1936-1939

I když hospodářská krize 30. let 20. století zasáhla hospodaření muzea citelně, budování muzea se nezastavilo. Rérychovým odkazem byly nejen plány dalších přestaveb hradu pro potřeby muzea, ale i fungující spolek s mnoha aktivními dobrovolníky, kteří zajišťovali chod muzejních expozic a pořádání sbírek. Mezi nimi byla od třicátých let 20. století i Rérychova nejbližší rodina – jeho manželka Ludvika, dcery Květa a Eliška a později i Eliščin manžel, učitel a činovník Sokola Václav Škarka.

5. prosince 1936 spolek pověřil vedením muzea Květu Rérychovou, jednatelem spolku se stal Václav Škarka, pokladníkem zůstal i nadále Bedřich Neubauer.¹⁰¹ Spolu s B. Neubauerem se K. Rérychová účastnila výročních sjezdů Svazu československých muzeí pravidelně již od roku 1933. Absolvovala také odborná školení týkajících se muzejní evidence a péče o sbírkové předměty a archiválie.¹⁰² V roce 1938 začal spolek vydávat sborník Polensko. Redakční radu vedl MUDr. Karel Turecký, část administrativy zajišťovala K. Rérychová, významným spolupracovníkem

¹⁰¹ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, zápis z valné hromady 5. 12. 1936, nezpracováno.

¹⁰² Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, Zpráva o činnosti muzea v letech 1935-1938, nezpracováno.

byl Dr. Ing. Václav Kosík, profesor Hospodářské školy v Polné. Ve sborníku byly publikovány články s historickou, přírodovědnou a kulturní tematikou určené odborné i široké veřejnosti. Po vyjití druhého čísla čtvrtého ročníku v květnu 1941 bylo vydávání Polenska protektorátními úřady zakázáno.¹⁰³ V roce 1996 se k myšlence obnovit vydávání regionálního časopisu vrátil Klub za historickou Polnou, iniciativa vzešla od Jana Prchala, který vzpomíná: „Když jsem v roce devadesát šest přišel na klub s tím návrhem, že bychom vydávání Polenska mohli obnovit, nesetkalo se to u členů s nadšením. Co tam budeš publikovat? Kde sebereš ty příspěvky? A Vašek Fišarů, ten mě podpořil, ten říká: *Hele, uděláme první číslo a uvidíme. Bud' se chytíme drápkem nebo ne.*“ A dodává: „A vydali jsme druhý číslo a přišel ... pan Josef Zeman, a druhý číslo bylo na pultě, on to vzal a říká: *Vy jste vydali ještě druhý číslo? Kde jste vzali příspěvky?* A teď si to prohlídl... To už se chytla zase drápkem Jarka Hajnová, její vzpomínkový příspěvek ty jsou bezvadný. S tou jsem taky velice dobře vycházel a přátelili jsme se. Jarka byla skvělá. A pak se chytli další a další příspěvatelé, samozřejmě Bohouš Hladík, takže Polensko se vydávalo až přišel rok 2005 tuším... A tehdy to byla Marta, která mě podržela. Ta mi říká: *Ty končíš s tím Polenskem? Jak to můžete skončit? Nemáte příspěvky?* Já že příspěvků máme dost, a ona, že nemůžeme skončit. Pak se chytil Filip... A běží to dodnes. A je to dobře. Já jsem to ani netušil, že bude tolik námětů“.¹⁰⁴

5.2.2 Muzeum za války 1939-1945

V roce 1940 odkoupil Spolek městského muzea od TJ Sokol východní křídlo zámku, kde začal budovat nové expozice a depozitáře. Jednatel Spolku Václav Škarka byl 8. října 1941 zatčen gestapem, vyslýchán a 29. ledna 1942 spolu s dalšími funkcionáři Sokola zařazen do transportu do Osvětimi, kde 7. března 1942 zemřel.¹⁰⁵ I v tomto temném období se muzejníci snažili pokračovat ve své činnosti. Hradní expozice zůstávaly otevřené a dobrovolníci připravovali i krátkodobé výstavy. Poslední z nich, výstava měšťanských šatů, výšivek a ozdob, končila 15. září 1944, kdy bylo

¹⁰³ Urbánek, Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko, *Polensko* 4/2000, 6

¹⁰⁴ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou. [ústní sdělení]. Polná, 3. 3. 2021

¹⁰⁵ Urbánek, Sokolský a muzejní pracovník v Polné učitel Václav Škarka, VSV 2000, 262-264

muzeum stejně jako další kulturní instituce na základě příkazu ministra školství a lidové osvěty Emanuela Moravce uzavřeno.¹⁰⁶

5.2.3 Poválečné období 1945-1953

Slavnostní otevření muzea po válce se uskutečnilo 12. srpna 1945 za účasti představitelů města a místních občanů. V úvodu proslovu Květa Rérychová nejprve připomněla památku Václava Škarky. Poté rekapitulovala období od založení spolku, přes získání a budování hradu až po válečná léta, kdy se muzejní sbírky podařilo uchránit před zkázou či likvidací. Polenské muzeum je zde již nazváno Městským Rérychovým muzeem. Mezi úkoly muzea po roce 1945 K. Rérychová řadí činnost sběratelskou, přičemž připojuje výzvu přítomným, aby se dále podíleli na rozšiřování sbírek svými dary. Zmiňuje též důležitost ochrany památek města a místní přírody a muzejní činnost vědeckou a výchovnou. Muzea podle ní nemohou být „už jenom hromadou mrtvého inventáře“, což vzápětí rozvádí: „Všechny naše předměty v polenském museu jsou věci našich polenských předků, aneb věci, které mají vztah k našemu kraji. Sledujte jména rodin, kterým patřil ten či onen předmět..., vždyť ty rody Vítků, Měřinských, Tureckých Zimů, Pešáků, Baráků, Havlíčků, Klusáčků, Rérychů, Procházků, Šrůtků, Neubauerů, Doubků jsou tu ještě dnes! Je to skutečně muzeum naše...!“¹⁰⁷

Ve stejné době měla prof. Květa Rérychová¹⁰⁸ nastoupit na místo učitelky ve vysídleném pohraničí, konkrétně v Chomutově. Představitelé MNV v Polné v podpoře jejího odvolání proti tomuto rozhodnutí uvedli jako důvod její působení v městském muzeu, které vyžaduje zaměstnání s přímým spojením do Polné. Jejich žádosti nakonec bylo vyhověno a Rérychová mohla i nadále zůstat učit na gymnáziu v Praze, odkud každý týden dojížděla do Polné.¹⁰⁹ Po válce se členové spolku pokusili navázat

¹⁰⁶ Vomelová, 100 let polenského muzejnictví, PKZ 4/1996, 14

¹⁰⁷ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského musea v Polné, rok 1945, text proslovu 12. 8. 1945, nezpracováno.

¹⁰⁸ Profesorkou byla jmenována 12. prosince 1941 Zemskou školní radou pro Čechy v Praze. Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Květy Rérychové, osvědčení o jmenování profesorkou z 12. 12. 1941, nezpracováno.

¹⁰⁹ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského musea v Polné, korespondence MNV Polná ve věci městského muzea, 1945, nezpracováno.

na předválečné snahy. MUDr. Turecký připravoval obnovení vydávání časopisu *Polensko*, avšak 15. prosince 1948 zemřel.¹¹⁰ Časopis si na své obnovení musel počkat dalších více než 40 let.

Převzetí moci komunistickou stranou v únoru 1948 znamenalo změnu Ústavy ČSR. Zákonem č. 150/1948 Sb. bylo rozhodnuto o zavedení krajského zřízení místo dosavadního zemského. Zákonem č. 280/1948 Sb. z 24. 12. 1948 byl tento záměr realizován a k 1. 1. 1949 vzniklo na území dnešní České republiky 13 krajů, mezi nimi i kraj Jihlavský. Tím byl položen právní základ pozdějších snah o zrušení samostatného městského muzea v Polné, třebaže argument pro ustanovení krajů byl přesně opačný, měl přiblížit kontrolu úřadů zástupcům lidu. Ústavním zákonem z roku 1948 také dochází k regulaci dosud platného spolkovacího zákona z roku 1867,¹¹¹ a to v centralistickém smyslu, aby nedošlo k ohrožení lidově demokratického zřízení.

Příjmy spolku po válce tvořily pouze příspěvky jeho členů a dary místních občanů podporujících muzeum. Činnost muzea byla nadále zajišťována dobrovolníky. Spolek v roce 1948 nepožádal o registraci obnovení činnosti spolku.¹¹² Zákonem č. 68/1951 Sb. dochází k dalšímu omezení spolkové činnosti. Ze spolků se mají stát tzv. „dobrovolné organizace“ podléhající povolovacímu řízení ze strany státu, což pro většinu spolků znamenalo v důsledku faktickou likvidaci. O majetku takto rozpuštěných spolků rozhodovaly národní výbory.¹¹³ Jednalo se o direktivní akt státní moci. Vzhledem k tomu, že poslední řádná schůze předsednictva spolku se konala v roce 1937 a od té doby jeho členové a další dobrovolníci pokračovali v muzejní práci, nemělo přijetí zákona na fungování muzea dramatický vliv. Formální část muzejní práce po stránce odborné a účetní zajišťovala Rérychová a Neubauer, kteří k tomu měli odborné kompetence. Rérychová navíc od roku 1952 do roku 1959 působila jako ředitelka Základní školy v Polné, což jí umožnilo věnovat muzejní práci více času. Přijetím zákona o zrušení spolků začíná složitá období, které je již předzvěstí systémových změn v 60. letech.

¹¹⁰ Urbánek, Kulturně-historický a vlastivědný sborník *Polensko*, *Polensko* 4/2000, 6

¹¹¹ Zákon č. 134/1867 ř. z. o právě spolkovacím.

¹¹² Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského musea v Polné., dopis K. Rérychové Státnímu notářství v Jihlavě, 29. 5. 1962, nezpracováno.

¹¹³ Zákon č. 68/1951 Sb. a prováděcí vyhláška č. 320/1951 Ú. l., o dobrovolných organizacích a shromážděních.

5.3 Muzeum po zrušení spolkové činnosti 1953-1962

Období let 1953-1962 je přechodným obdobím, kdy muzeum fakticky stále funguje na dobrovolnické bázi, avšak již pod formálně jmenovaným placeným vedoucím. Zásadní význam pro zajištění kontinuity působení muzea mělo obsazení vedoucí pozice dlouholetým dobrovolným spolupracovníkem a mecenášem Bedřichem Neubauerem, kterého koncem roku 1959 vystřídal první vedoucí, který nebyl místní, Matěj Hutr.

Fakt, že spolek formálně přestal existovat, znamenal i změnu ve vedení muzea. 1. 10. 1953 nastoupil na místo správce Městského Rérychova muzea Bedřich Neubauer. Jeho zaměstnavatelem byl odbor školství a kultury ONV Havlíčkův Brod. Majetek spolku movitý i nemovitý formálně předán nebyl a z korespondence vyplývá, že postoj úřadů v této věci byl značně laxní. Jak konstatuje Rérychová v odpovědi Státnímu notářství v Jihlavě ze dne 29. 5. 1962: „muzejní sbírky byly po roce 1945 uváděny jako majetek MNV v Polné, úředně však nebyly nikdy převzaty“. K tomu došlo až v roce 1962 v souvislosti se schválením nového organizačního řádu muzea radou a plénem MNV.¹¹⁴ Převod vlastnictví budovy hradu na MNV v Polné proběhl k 15. 7. 1958.¹¹⁵

Z korespondence muzea z let 1952–1959 je patrné, že neformálně se mnoho nezměnilo. Muzeum nadále používalo hlavičkový papír Spolku Městského Rérychova muzea, korespondenci vyřizoval jak B. Neubauer, tak i K. Rérychová a K. Tesařová. Členové bývalého spolku se podíleli na muzejní práci v expozicích, depozitářích, pořádali přednášky, starali se o objekt hradu. Po roce 1955 tak činili pod hlavičkou vlastivědného kroužku při Městském Rérychovu muzeu, někdy bývá zkráceně nazýván muzejní kroužek. Při muzeu působil i astronomický kroužek pod vedením MUDr. J. Dvořáka. Konzervační a fotografické práce nezištně zajišťoval V. Fišar a S. Teska. Na odborném zpracování sbírek se podíleli J. Dvorský, J. Falta, R. Radouš. PhMr. Z. Prokop, J. Kuhn, K. Tesařová, E. Škarková, J. Forstner,

¹¹⁴ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, dopis K. Rérychové Státnímu notářství v Jihlavě, 29. 5. 1962

¹¹⁵ MZA Brno - SOkA Jihlava, fond Městský národní výbor Polná, spisovna Památkového aktivu při školské a kulturní komisi 1961-1972, inv. č. 6/2021, poř. č. 14, rukopisná poznámka K. Rérychové k příloze č. I návrhu školské a kulturní komise rady města Polné k prohlášení hradu a dalších objektů v Polné za kulturní památky, dopis ze dne 5. 6. 1962.

A. Dajčová, manželé Krátkých, Fabíkovi, Škaredovi, M. Krejčová a další. Hladík v roce 1975 uvádí výčet jmen lidí, kteří v 50. letech spolupracovali s muzeem pod vedením B. Neubauera. Sám byl již jedním z nich.

Bedřich Neubauer ovlivnil i Jana Prchala, který k tomu říká: „Můj vztah k Polné souvisí i s muzeem. Maminka byla Neubauerová, tak Bedřich Neubauer byl příbuzný. On k nám chodil na návštěvy docela často za maminkou, chodil na besedy, jak bylo běžný.... Já jsem ho oslovoval strýčku a on mě kluku... Tam někde to začalo. Ten mě do toho dostal hodně. On, táta a pan Hladík.“¹¹⁶

18. listopadu 1959 odešel B. Neubauer do důchodu, zemřel 18. srpna 1960.¹¹⁷ Na místo vedoucího muzea nastoupil 16. listopadu 1959 Matěj Hutr, rodák ze Šakvic v okrese Břeclav. Na místo byl dosazen ONV v Havlíčkově Brodu. Přichází do muzea, kde stále funguje skupina dobrovolných spolupracovníků zvyklých tradičním pořádkům. Dikce několika záznamů napovídá, že zpočátku patrně docházelo mezi ním a dobrovolníky k neshodám. Příkladem může být dopis M. Hutra Radě místního národního výboru z 15. 1. 1960, kde ve věci činnosti dobrovolných pracovníků muzea v roce 1959 sděluje, že původní výkaz sestavovala dobrovolná spolupracovnice K. Tesařová *v jeho nepřítomnosti* a opomenula vykázat 185 hodin odpracovaných školními dětmi. Současně však oceňuje práci K. Rérychové, která k pořádání muzejní knihovny získala tři žákyně 8. a 9. třídy.¹¹⁸ V dopisu Okresnímu muzeu v Českém Krumlově ze dne 13. 1. 1960 užívá slovních obrátů: „Já sám jsem na chvíli zauvažoval o možnosti přenechání alespoň části nálezu, bylo mi to však zamítnuto“ či dále „Bylo mi však navrženo, aby se nález ofotografoval, což by naši pracovníci byli ochotni solidně udělat.“ Situace ve věci statutu muzea začínala ohrožovat samotnou jeho existenci, a společný zájem na fungování muzea, byť vedený různými zájmy, patrně přispěl k vzájemnému respektu obou stran – vedoucího muzea a dobrovolných spolupracovníků.

Marta Vomelová, pozdější ředitelka muzea na dobu M. Hutra vzpomíná: „Hutr je neprávem opomíjenej. ... On třeba dobrovolně učil děti němčinu. Já jsem tam taky chodila, bylo nás tam víc. Už jen to, že jsem do muzea přišla

¹¹⁶ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná 3. 3. 2021

¹¹⁷ Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 1/1976

¹¹⁸ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského musea v Polné, dopis M. Hutra z 15. 1. 1960, nezpracováno.

a on nás potom za odměnu vzal do toho zázemí, kde nebyly expozice, ... byl to pro nás zážitek, protože ten hrad je pro tebe tajemství... Za každými zavřenými dveřmi se prostě skrývá tajemství. Nás tam chodilo takových deset, patnáct. Aspoň pro mě a moje bratry to bylo velmi přitažlivé, byla to motivace, proč jsme na tu němčinu chodili.“¹¹⁹

Od roku 1955 muzeum opakovaně dokládá rozsah svých sbírek, expozic, počet pořádaných výstav a přednášek různým státním institucím a jimi pověřeným kontrolním orgánům. Připravuje se reforma krajského zřízení a také reforma v oblasti řízení kulturních institucí. Na přelomu 50. a 60. let zaměstnanci muzea podléhají Okresnímu národnímu výboru v Havlíčkově Brodě, muzeum jako správce objektu hradu Městskému národnímu výboru Polná a odborné muzejní činnosti řídí a kontroluje Oblastní (Krajské) muzeum Vysočiny v Jihlavě. Situace je to administrativně značně náročná zejména proto, že každá z institucí sleduje svůj zájem vycházející do značné míry z jejích kompetencí daných státem. Další zájmovou skupinou, kterou musí Hutr jako vedoucí muzea brát v potaz, jsou dobrovolníci, na nichž je dosud chod muzea značně závislý.

Role Květy Rérychové je v této době skutečně nezastupitelná. V roce 1959 uzavírá svou profesní kariéru učitelky a odchází do důchodu. Nadále působí v Kulturní a školské komisi při MNV Polná, 5. června 1961 byl z její iniciativy ustaven Památkový aktiv při této komisi, jehož byla od počátku až do roku 1974 předsedkyní. Účelem Památkového aktivu byla péče o zachování a opravy historických památek města. Rérychová svým působením skutečně naplňovala podstatu slova „aktiv“. Nemalý je například její podíl na rekonstrukci renesančního domu č.p. 77 za účelem zřízení muzejní expozice Staré polenské školy.¹²⁰

V roce 1959 byl vydán zákon č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích účinný od 1. 8. 1959. Nato byl 11. dubna 1960 přijat zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Jihlava ztratila statut kraje a původní území kraje bylo rozčleněno mezi kraj Jihomoravský, Pardubický a Jihočeský.¹²¹ Do třetice byl přijat zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech účinný

¹¹⁹ Vomelová Marta, vedoucí muzea v letech 1988-2014[ústní sdělení]. Polná 3. 2. 2021

¹²⁰ Urbánek, Za prof. Květou Rérychovou, VSV 1999, 330

¹²¹ Vysočinu protíná historická zemská hranice mezi Čechami a Moravou. Polná v minulosti správním zřízením náležela k Čáslavskému kraji, do okresu Německý (později Havlíčkův) Brod. V letech 1949-1959 byla součástí Jihlavského kraje. Od roku 1960 se spolu s okresem Jihlava dostala pod správu Jihomoravského kraje.

od 12. 6. 1960. Vzhledem k nové legislativní situaci připravila K. Rérychová návrh Organizačního řádu Muzea Města Polné, který byl schválen radou MNV Polná a platit začal od 1. 1. 1962.¹²² Muzeum se tak pod svým novým názvem Muzeum Města Polná stalo organizací města podléhající MNV Polná s příspěvkem z městského rozpočtu. Brzy však bylo jasné, že tento stav nebude dlouhodobě udržitelný.

Z období krátkého působení Matěje Hutra se zachoval obsáhlý strojepisný inventář muzejních sbírek, který prováděl z nařízení Oblastního muzea Vysočiny v Jihlavě a který je dodnes zdrojem informací o tehdejšímu stavu sbírkového fondu.¹²³ K 30. 6. 1962 byl pracovní poměr Matěje Hutra v polenském muzeu ukončen. Na jeho místo nastoupil 1. 7. 1962 Bohuslav Hladík, polenský rodák, který do té doby působil jako knihovník Oblastního muzea Vysočiny v Jihlavě.¹²⁴ Vomelová uvádí, že se tak stalo „na naléhání místního národního výboru“ v Polné. Členkou muzejní rady, poradního orgánu ředitele muzea dle Organizačního řádu z 1. 1. 1962 je i prof. Květa Rérychová.¹²⁵ Hladík i Rérychová působili v muzeu jako dobrovolní spolupracovníci již v době vedení B. Neubauera. Snad právě potřeba kontinuity muzejní práce, jejíž přínos si zřejmě uvědomovali i představitelé města, a zřejmě i zájem o osud „našeho“ muzea, přivedla do jeho vedení opět místního člověka se zájmem o regionální historii, s ochotou věnovat muzeu čas a síly nad rámec svých povinností a se sítí osobních vztahů ve městě a regionu.

Ve Vlastivědném věstníku moravském publikoval v roce 1964 Zdeněk Stránský článek mapující aktuální situaci v muzeích Jihomoravského kraje. Mimo jiné je zde zmíněna iniciativa Oblastního (dříve Krajského) muzea Vysočiny v Jihlavě, které navrhlo, aby se všechna městská muzea v regionu stala jeho pobočkami.¹²⁶ Květa Rérychová na Stránského článek reagovala sepsáním důvodů, proč by polenské městské muzeum mělo nadále zůstat samostatným subjektem. V textu uvádí zejména, že muzeum vždy plnilo

¹²² Oficiálně je tímto rozhodnutím změněn i název muzea z Městského Rérychova muzea na Muzeum Města Polné.

¹²³ Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek Městského muzea v Polné, plán práce na rok 1961, nezpracováno.

¹²⁴ Prchal, Za Bohuslavem Hladíkem, PZ 11/2008, 12

¹²⁵ Vomelová, 100 let polenského muzejnictví, PKZ 4/96, 15

¹²⁶ Stránský, Z. Z., Jihomoravská muzea v letech 1960-1963 a jejich další perspektiva. Vlastivědný věstník moravský, roč. 16, 1961-1964, 159-187

a plní svůj úkol výchovný a vzdělávací. To dokládá výčtem aktivit muzea: celoročně otevřená expozice, pořádání výstav, přednášek, práce se školní mládeží. Další oblastí, kterou podle ní muzeum vždy naplňovalo, je práce památková, sběratelská a dokumentační. Argumentuje i oboustranně výhodnou spoluprací s místní komunitou, když uvádí, že místní lidé se „dostávají do bezprostřední blízkosti muzejního života a jeho potřeb. A potřebuje-li muzeum jakoukoliv pomoc bez velkých úvah muzeu pomohou, a tak tvoří široký kruh dobrovolných pracovníků.“ Ve druhé části textu Rérychová shrnuje detailně průběh jednání, která vedla až k začlenění polenského muzea jako pobočky Oblastního muzea v Jihlavě. Představitelé muzea a MNV v Polné neměli žádnou možnost vyjádřit svoje stanovisko, na jejich výhrady nadřízené orgány nereagovaly. Ve věci intervenoval i městský výbor KSČ v Polné, jehož členkou Květa Rérychová byla, ale také bezvysledně. 7. července 1963 na 92. schůzi rady ONV v Jihlavě byl schválen návrh na vytvoření muzejního ústavu v Jihlavě s tím, že místní muzea v Telči a Polné se stanou jeho pobočkami. K faktickému převzetí muzea v Polné jihlavským muzeem došlo 25. července 1963, v září byla předána finanční agenda. Budovy užívané muzeem zůstaly nadále majetkem MNV v Polné. Dle rukopisné poznámky dopsané Rérychovou na konec textu je zřejmé, že proti rozhodnutí „shora“ nebylo možné se bránit. Rezignovaně uvádí: „Veškeré písemné materiály k jednotlivým jednáním odevzdal B. Hladík v Praze s. Jos. Havlíčkovi na ÚV KSČ k jednání o muzejní síti. Po odchodu J. H. z ÚV KSČ nebyly vráceny do Polné – nebyly nalezeny. Kulturní komise řed. muzea nezavolala, věc zůstala na mrtvém bodě.“¹²⁷ Rérychová se přitom snažila využít svých kontaktů v Praze k intervenci za samostatné polenské muzeum. Dne 31. července 1963 píše přítelkyni Trudě (Gertruda Stiasna, roz. Čakrtová, působící na Ministerstvu školství v Praze). Dopis začíná příznačně: „Milá Trudo! Obracím se na Tebe opět s prosbou, opět s dotazem, kde je pravda a právo.“ Znovu vypisuje veškeré argumenty, na jejichž základě by i podle tehdy platné legislativy mělo muzeum v Polné zůstat samostatným muzeem. V rukopisné odpovědi od přítelkyně se sice dočkala souhlasu se svou analýzou a rady správného procesního postupu, reálný stav věcí se ale mezi tím nezvratně změnil.

¹²⁷ Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Květy Rérychové, nedatovaný strojopis (1963), nezpracováno.

K respektování postoje občanů Polné a jejich volených představitelů zjevně chyběla ze strany nadřízených orgánů vůle. Polenské muzeum po 67 letech samostatné existence ztratilo svou nezávislost.¹²⁸

5.4 Polenské muzeum jako pobočka Muzea Vysočiny v Jihlavě

Rozhodnutí rady ONV ze dne 25. července 1963 změnilo právní statut muzea. Jeho oficiální název byl *Muzeum Vysočiny v Jihlavě – pobočka Polná* a tento stav trval až do roku 2006. Celkem 18 let, od července 1962 až do svého odchodu do důchodu v září 1980, vedl polenské muzeum, později pobočku, Bohuslav Hladík. Poté se během osmi let vystříдалo na místě vedení pobočky pět osob. V roce 1988 nastoupila jako vedoucí polenské pobočky Marta Vomelová.

5.4.1 Období let 1963–1980 a Bohuslav Hladík

Bohuslav Hladík pracoval jako knihovník Muzea Vysočiny v Jihlavě, když přijal nabídku na místo ředitele tehdy ještě Muzea města Polná. Během prvního roku jeho působení v Polné došlo k reorganizaci, o níž byla řeč výše a od července 1963 byl již vedoucím polenské pobočky Muzea Vysočiny v Jihlavě. Kromě jeho úvazku a polovičního úvazku uklízečky neměla pobočka žádné další zaměstnance. Díky osobním vazbám B. Hladíka a jeho nadšení pro muzejní práci bylo muzeum i nadále v kontaktu s místními, kteří s ním různými způsoby spolupracovali. M. Vomelová k tomu říká: „Třeba když byla pout', řekl děckám, aby hlídaly expozici... A když něco potřeboval fyzicky, tak stačilo, když zaběhl vedle do dřevovýroby, kde byl Bedřich Cink, jeho vrstevník, a on tam poslal třeba tři, čtyři dělníky a oni mu třeba postavili panely.“¹²⁹

Podobně vzpomíná na období vedení muzea B. Hladíkem Jan Prchal: „Když mi bylo patnáct, šestnáct let, tak jsem chodil do muzea panu Hladíkovi vypomáhat při výstavách, bylo nás tam víc. Nejvíc jsem se tak nějak

¹²⁸ Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Květy Rérychové, nedatovaný rukopis (1963), nezpracováno.

¹²⁹ Vomelová Marta, vedoucí muzea v letech 1988-2014 [ústní sdělení]. Polná, 3. 2. 2021

pohyboval kolem pana Lorence, on v muzeu hodně spolupracoval, a pana Kaplana, ti mi vždycky tak nějak pokynuli, co mám vzít a kam to mám dát.“¹³⁰

Vztah k B. Hladíkovi měl i J. Skočdopole: „Já jsem vycházel s panem Hladíkem velice dobře. Jejich Jirka byl můj kamarád. Měli dvě děti, Libu a Jirku. Oni byli hodně nábožensky založený, a byli to velmi vážení lidi tady v Polné. Jeho otec vlastnil obchod, tam jak je Horpo, to bylo Hladíkových. To byl člověk, na kterého se rádo vzpomíná... On byl osobnost v muzejnictví a v ornitologii, proto také byla na jeho dům nedávno dána pamětní deska.“¹³¹

Spolu s K. Rérychovou zasedal Hladík i v Památkovém aktivu kulturní komise při MNV Polná. Rérychové a Hladíkovi se podařilo získat představitele města pro vybudování samostatné expozice Staré polenské školy. MNV za tím účelem odkoupil a opravil původní renesanční dům v Poděbradově ulici. Expozice je zde od roku 1963. Díky spolupráci se svým švagrem PhMr. Zdeňkem Prokopem se Hladíkovi podařilo připravit a v roce 1966 také otevřít expozici Lékárny U černého orla v Polné. Spolu se svým přítelem Adolfem Skalákem nainstalovali v roce 1972 expozici Dílny hrnčíře a kamnáře, jejíž základ tvořilo vybavení polenské hrnčířské dílny Skalákových z 19. století.

Za 18 let Hladíkova působení proběhlo v muzeu 84 výstav. Publikoval v oblasti regionální historie, etnografie, numismatiky a ornitologie, a to v odborných časopisech i v regionálním tisku. Připravil také 32 přednášek z historie a ornitologie. 13 let vedl při Domu dětí a mládeže v Polné ornitologický kroužek, s dětmi vyráběl a instaloval ptačí budky, kroužkoval ptáky, prováděl pozorování v přírodě. Účastnil se i spolkové činnosti. Od roku 1929 byl aktivním skautem (s přezdívkou Časka) a členem Junáka v Polné. Po roce 1989 navázal účastí v místním Klubu oldskautů. Byl mezi zakládajícími členy Klubu za historickou Polnou v roce 1990 a od roku 1996 i členem redakční rady obnoveného sborníku Polensko.¹³²

Obsazení místa vedoucího pobočky právě Bohuslavem Hladíkem umožnilo vytěžit z vnuceného stavu věcí maximum pro Polnou, její občany a její muzeum. Hladík byl vystaven na jedné straně zájmům svého zaměstnavatele, Muzea Vysočiny v Jihlavě, na straně druhé zájmům

¹³⁰ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná, 3. 3. 2021

¹³¹ Skočdopole Jindřich, starosta města Polná [ústní sdělení]. Polná, 21. 4. 2021

¹³² Prchal, Za Bohuslavem Hladíkem, PZ 11/2008, 12-13

místních obyvatel, kteří – jak vyplývá i z náznaků z pera samotného Hladíka – nebyly jihlavskému zřizovateli nakloněni. V závěru série článků k 80. výročí muzea v Polenském kulturním zpravodaji píše: „Zlomyslné pomluvy, podle kterých byly některé exponáty z Polné odvezeny, jsou nepravdivé a je jen s podivem, jak mohou těmto výmyslům věřit i lidé, kteří to jistě myslí s polenským muzeem dobře.“¹³³ Prchal situaci popisuje takto: „Přestože vedení Muzea Vysočiny kladlo na Bohuslava Hladíka někdy jiné nároky, které se neshodovaly s jeho představou o muzejnictví, dokázal prosadit a realizovat řadu pozoruhodných výstav i stálých expozic.“¹³⁴

Období Hladíkova vedení muzea znamenalo rozšíření expozic o sbírkové celky (lékárna, škola, kupecký krám, hrnčířská dílna, hodiny), čímž navázal na původní Rérychovu myšlenku koncepce sbírek. Podobně jako Rérych se také věnoval dětem, které v rámci ornitologického kroužku seznamoval i s polenskými památkami a přírodou.¹³⁵ Jeho osobní zaujetí pro věc, zejména věc muzejní, působilo i na jeho okolí. Prchal v Polenském zpravodaji píše: „Muzejnictví se pro Bohuslava Hladíka stalo doslova posláním, a to může potvrdit mnohý za pamětníků.“ On sám je jedním z nich, když o Hladíkovi říká: „To byl pan muzejník. Ten byl pro to zapálenej. Já jsem ho měl hrozně rád. Velkým vzorem pro mě byl, a to třikrát podtrhuju... Jezdili jsme spolu na houby a povídali jsme si o historii.“¹³⁶ V roce 2000 obdržel Hladík Čestnou cenu města Polné za svůj celoživotní přínos pro spolkovou činnost, muzejnictví, historii a přírodovědu.¹³⁷

Hladíkovi se dařilo naplňovat poslání vycházející z definice muzea z roku 1974 – odbornost, vzdělávání, zábava. I v době normalizace, kdy část cílů byla určena politikou strany, dokázal vytěžit z bohatého sbírkového fondu obsah přesahující stanovený normalizační rámec.¹³⁸ Odborná úroveň jeho zpracování sbírek, expozic i publikační činnosti obstála v celostátním i mezinárodním měřítku.¹³⁹ K prezentaci výsledků bádání využíval různé

¹³³ Hladík, 80 let polenského muzea, PKZ 2/1976

¹³⁴ Prchal, Za Bohuslavem Hladíkem, PZ 11/2008, 12-13

¹³⁵ Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost B. Hladíka, fotografie, nedatováno

¹³⁶ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná, 3. 3. 2021

¹³⁷ Prchal, Za Bohuslavem Hladíkem, PZ 11/2008, 13

¹³⁸ Např. expozice „Národní obrození na Polensku“ s povinným důrazem na dělnické hnutí byla jednou z takto nařízených expozic.

¹³⁹ V roce 1986 obdržel na muzejním kongresu v Košicích stříbrnou medaili za svůj přínos v oblasti historie lékárnictví. 15.-20. dubna 1991 přednášel o polenské lékárně na XXX. Mezinárodním kongresu o historii farmacie v Praze.

způsoby a vzbuzoval v lidech zájem o polenskou regionální historii a snad i hrdost na historické kořeny města. Z jeho článků a publikací dodnes čerpají studenti i badatelé. Díky atraktivní lokalitě expozic v historické budově hradu a posléze i v renesančním domě v Poděbradově ulici, přicházeli lidé do muzea i za emočním zážitkem, poučení pak bylo přidanou hodnotou.

Budova hradu a celý hradní areál postupně chátraly a během 70. let 20. století se začala připravovat rozsáhlá rekonstrukce celého areálu. V době Hladíkova odchodu do důchodu začaly stavební práce na jižním a západním zámeckém křídle.

5.4.2 Období let 1980–1988

Po Hladíkově odchodu nastoupila na místo vedoucí muzea Jitka Kruntorádová, později provdaná Jeslínková. Muzeum v té době stále provozovalo expozice v budově původního hradu, v zámeckém východním křídle a expozici školy na Poděbradově ulici. Z nařízení ministerstva kultury byla zahájena tzv. Generální revize sbírek, což představovalo vytvoření zcela nového fyzického soupisu muzejních sbírek. Během dvou let byly skupinami pracovníků muzea koordinovaných vedoucí pobočky sepsány sbírkové předměty s muzejní hodnotou. Seznam obsahoval 51 tisíc položek. Po odchodu Jitky Jeslínkové na mateřskou dovolenou se ve vedení muzea vystřídali Aleš Klusáček, Milan Čumpl a Lenka Dvorníková.¹⁴⁰ Vzhledem ke krátkému období působení každého z nich, plánované rekonstrukci hradu a soustředění na úkoly v oblasti evidence sbírek je třeba toto období hodnotit spíše jako „přechodné“.

Jan Prchal uvádí: „(Za pana Hladíka) jsem tam (v muzeu) byl velmi často, tak dvakrát, třikrát týdně. A pak taky za Jitky Jeslínkové, ta potřebovala kolikrát s něčím pomoci, a my jsme byli přátelé s jejím manželem, bydleli jsme ve stejném poschodí paneláku, navštěvovali jsme se, jejich děti, naše děti kamarádili, takže tam byly velice dobré vztahy... V Polný byl můj kamarád Jirka Vodrážků..., skvělejší člověk. On provozoval sběrnou starého papíru. Jednu chvíli, asi rok, tady působil jakýsi administrátor, takový mladý

¹⁴⁰ Městské muzeum Polná, elektronický archiv, scénář výstavy Jak jsme stavěli hrad, 2004.

hoch, a ten prováděl skartaci a prováděl ji takovým způsobem, že byly dvě stejné fotky, tak jedna se vyhodila, a všechno to zase zachraňoval v tý sběrně starýho papíru ten Jirka Vodrážků. Všechno potom jsem předával do archívu klubu, co jsem měl doma, věci s razítkem Rérychova muzea na zadní straně. Čili musím říct, že v dobách tý komunistický totality, když odešel pan Hladík, že se tady hodně zničilo. Nemyslím, že za Jitky, to asi ne, ale tady za toho mladýho administrátora, to asi jo, to byla velká škoda.“¹⁴¹

5.4.3 Období let 1988–2006 a Marta Vomelová

Začátkem roku 1988 nastoupila na místo vedoucí polenské pobočky Marta Vomelová. Během prvního roku jejího působení byly expozice na hradě a v zámku uzavřeny a kancelář muzea byla zřízena v suterénní malé místnosti v expozici Staré polenské školy. Po zjištění havarijního stavu trámových stropů v objektu hradu byla nová vedoucí postavena před úkol odstěhovat veškerý sbírkový fond do nových prostor. Připomeneme-li si Hladíkovo konstatování, že místní lidé měli za to, že „Jihlava jim odváží sbírky“, stála Vomelová opět mezi zájmem zaměstnavatele – vyklizení objektu a přemístění sbírek do vhodných prostor (patrně mimo Polnou) a stále ještě doutnajícím zájmem alespoň části místních obyvatel, aby sbírky zůstaly za každou cenu v Polné. M. Vomelová k tomu uvádí: „Část knih byla i odvezena, pak o ně město bojovalo. To vedl obecní úřad Vlach. Tenkrát se ty knihy převezly na valníku do loutkovýho divadýlka a tam jsme to s Petrem Dvořákem přebírali, protože Poleňáci se tvrdě postavili za to, že ty knihy chtějí zpátky. Část z nich už byla rozprášená, ale většina toho knihovního fondu se do Polné vrátila. Takže pořád byli lidi, kteří si muzeum nebo ten fond hlídali. Víc, než třeba jsem to byla schopná dělat já při tom vytížení... Tak třeba ta knihovna se vrátila na popud městského úřadu a myslím, že první podnět k tomu dal pan učitel Klusáček.“¹⁴²

Díky orientaci v místních možnostech se nakonec podařilo získat dočasně objekt v Polné na ulici Vrchlického, kam mohla být podstatná část fondu uložena. Další část byla převezena do depozitáře v Jihlavě, polenská

¹⁴¹ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná, 3. 3. 2021

¹⁴² Vomelová Marta, vedoucí muzea v letech 1988-2014 [ústní sdělení]. Polná, 3. 2. 2021

lékárna byla v jihlavských expozicích na Masarykově náměstí 58 dokonce na krátkou dobu vystavena.¹⁴³

Muzeum v této době provozovalo pouze expozici Staré školy. Na objektech hradu a zámku probíhala rekonstrukce. Marta Vomelová o tomto období říká: „Já jsem taky občas potřebovala pomoc od městského úřadu. Už tenkrát tam byl starostou Ing. Janů, toho já jsem znala od dětství a když jsem něco potřebovala, tak vždycky ta pomoc byla docela dobrá. Lidi to (opravu hradu a přesuny sbírek) samozřejmě zaznamenali. Zajímali se. Ono když se cokoliv z muzea začalo odvážet nebo převážet, tak vždycky se nějaký starší člověk zajímal, o co jde. O tom záměru rekonstruovat byla samozřejmě veřejnost informovaná. To probíhalo jako dneska ve Zpravodaji.“¹⁴⁴

Listopadové události roku 1989 přinesly změnu společenských poměrů a otevřely možnosti občanských aktivit. Z iniciativy Jiřího Klusáčka, Václava Fišara a Jana Prchala byl 21. ledna 1990 založen Klub za historickou Polnou, registrace ministerstvem vnitra byla provedena 19. února téhož roku. Účelem klubu byla ochrana, záchrana a rekonstrukce historických a kulturních památek Polné a okolí. Členové se okamžitě pouštějí do práce na vyklízení suti v polenské synagoze, jejíž opravu marně v 70. letech prosazovala Květa Rérychová. V roce 1992 se členové klubu aktivně zapojují do oslav 750 let od první písemné zmínky o Polné. Činnost klubu se postupně rozšiřuje i na vydávání publikací s tematikou regionální historie, pořádání přednášek a další aktivity.¹⁴⁵ Po jedenatřiceti letech existence klubu a pětadvaceti letech vydávání sborníku Polensko vidí Jan Prchal pozitivní posun v reakcích lidí: „Dneska to vnímají jinak, dneska už se na to těší: *A dej mi dva, pro souseda...* jenže my vydáváme s Filipem 150, někdy 200 kusů. A já jsem jich tiskl, když jsme měli přístroje na tisk, vzadu dvě kopírky, barevnou a černobílou, sešívačku, zařezávačku, tak jsem dělal 400, 450 kusů... My jsme to v Lindě měli tak – vstoupil zákazník, byl pult a když šel k prodavačce a kupoval si třeba cigarety, tak první, co tam viděl, bylo

¹⁴³ Libreto expozice k dějinám lékárenství pro Muzeum Vysočiny v Jihlavě, soukromý archiv Petra Dvořáka.

¹⁴⁴ Vomelová Marta, vedoucí muzea v letech 1988-2014 [ústní sdělení]. Polná, 3. 2. 2021

¹⁴⁵ Klusáček, Klub za historickou Polnou, Polensko 1/1996, 2-3

vystavený Polensko ve svazku. *Jedny Sparty prosím, jo, a dejte mi ještě to Polensko*. Prostě viděli to, tak si to koupili.“¹⁴⁶

V roce 1992 byl z iniciativy Marty Vomelové, Miroslava Vodrážky a Milady Kislingerové založen Spolek polenského muzea, jeho registrace proběhla 16. 11. 1992. Posláním spolku byla podpora rozvoje regionálního bádání v oblasti historie a přírodních věd a prezentace jeho výsledků veřejnosti. Jednalo se o iniciativu místních k podpoře muzea, jehož finanční a personální situace byla v té době zcela závislá na rozhodnutí jihlavského vedení muzea. V článku k desátému výročí spolku je zmíněna i prvotní úvaha o možnosti restituce muzejních sbírek. Legislativně nebylo ale možné tento záměr realizovat. I činnost Spolku polenského muzea se postupně rozšiřuje o přednášky odborníků na témata z oblasti regionální historie. Spolek podporuje polenskou pobočku muzea Vysočiny finančně i dobrovolnickou prací.¹⁴⁷

V roce 1994 je slavnostně otevřena rekonstruovaná zámecká část muzea, první výstava připomíná Národopisnou výstavku konanou v Polné roku 1894. O tři roky později je zde zpřístupněna první stálá expozice, jedná se o sbírkový soubor historických hodin odborně zpracovaný B. Hladíkem. Expozici finančně podpořila řada polenských podnikatelů, výstavní skříňe zajistil Spolek polenského muzea, na mobiliář přispěl i Klub za historickou Polnou. V roce 2004 byly po ukončení rekonstrukce otevřeny interiéry hradu. Marta Vomelová spolu s historikem Miroslavem Urbánkem k té příležitosti připravila výstavu s názvem „Jak jsme stavěli hrad“ dokumentující období od roku 1922 do roku 2004.¹⁴⁸ Nově rekonstruované hradní sály může nyní využívat i město, jak říká starosta Jindřich Skočdopole: „(V hradě) vznikly reprezentativní prostory, které jsou zajímavé z hlediska města, jako je Kunštátský sál.“¹⁴⁹

5.5 Opět samostatné Městské muzeum Polná

Na přelomu tisíciletí je oživena myšlenka samostatnosti polenského muzea. Klub za historickou Polnou zastupovaný zejména Janem Prchalem

¹⁴⁶ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná, 3. 3. 2021

¹⁴⁷ Vomelová, Vodrážka, Deset let činnosti Spolku polenského muzea, VSV 2002, 235

¹⁴⁸ Městské muzeum Polná, elektronický archiv, scénář výstavy Jak jsme stavěli hrad, 2004.

¹⁴⁹ Skočdopole Jindřich, starosta města Polná [ústní sdělení]. Polná, 12. 4. 2021

iniciuje u vedení města převedení polenské pobočky jihlavského muzea pod správu města Polné. Tento krok neměl dosud v České republice precedens. Celá problematika byla představena tehdejšímu hejtmanovi kraje Vysočina Miloši Vystrčilovi. Hledala se legislativní cesta, jak případnou změnu provést. Jindřich Skočdopole, tehdejší i současný starosta města Polné, k tomuto období uvádí: „Vnímám jsem jako zastupitel i jako občan, že to lidi vzali dobře, že muzeum je polenský. Bylo to i z toho důvodu, že mohlo rozhodovat samo o tom, jaký výstavy budou. Lidi se zbavili strachu, že někdo někam odveze sbírkový fond. Určitě tam byla velká podpora tehdejšího kraje Vysočina. Pro město je to samozřejmě i větší starost, protože si na sebe vzalo související náklady. Lidi jsou do toho teď ale víc vtaženi. A také to umožňuje větší prezentaci polenských činností na výstavách. Když (muzeum) patřilo pod Jihlavu, tak ve výstavním plánu byly zohledněny i jiné zájmy než zájmy města.“¹⁵⁰

Ač byla myšlenka samostatného muzea zprvu přijata s rozpaky, nakonec se město za samostatné muzeum postavilo a s vedením Kraje Vysočina dovedlo změnu do konce. 1. 1. 2007 byla založena samostatná příspěvková organizace Městské muzeum Polná. Její ředitelkou se v konkursu stala dosavadní vedoucí pobočky Marta Vomelová. Na vedoucím postu působila do konce roku 2014, kdy odešla do důchodu. Muzeum vedla celkem 26 let a do současné doby je jeho dobrovolnou spolupracovnicí.

Sama Marta Vomelová byla k myšlence osamostatnění polenského muzea skeptická, jak uvádí: „Nikdy mě nenapadlo, že by se muzeum mělo osamostatnit. Ten nápad vyšel z Klubu za historickou Polnou. Já jsem si dost dobře neuměla představit, že by na mě byly mzdy a takový věci. Věděla jsem, jak se to dělá, ale nechtěla jsem si tím komplikovat život, protože souběžně jsem dělala prokuristu v Mivokoru.“¹⁵¹

V procesu osamostatnění muzea v Polné hrálo roli množství vlivů, jejichž podrobné zkoumání přesahuje rozsah této práce. Pro zvolené téma je podstatná zejména sama myšlenka samostatnosti muzea, vůle místních občanů ji realizovat a schopnost představitelů města za podpory místních podnikatelů i spolků dovést celý proces do konce.

¹⁵⁰ Skočdopole Jindřich, starosta města Polná [ústní sdělení]. Polná, 12. 4. 2021

¹⁵¹ Vomelová Marta, vedoucí muzea v letech 1988-2014 [ústní sdělení]. Polná, 3. 2. 2021

6 Polenské muzeum dnes – jeho hodnoty a perspektivy v rozvoji místní komunity

Samostatné muzeum přichází v roce 2007 do situace aktivně fungujících spolků. Klub za historickou Polnou obnovil již v roce 1996 vydávání vlastivědného sborníku Polensko. Navázal tak přímo na aktivity Spolku městského muzea z let 1938-1941.¹⁵² Jeho členové iniciují a aktivně spolupracují na vydávání publikací o historii regionu a propagačních materiálů města. Později organizují i přednášky a besedy na témata z historie města a regionu.

Také Spolek polenského muzea v Polné od 90. let organizuje přednášky pro veřejnost a pro polenské muzeum získává podporu finanční i dobrovolnickou.¹⁵³

Nový samostatný statut příspěvkové organizace města přenesl rozhodování o muzeu do Polné a spolu s ním přenesl i odpovědnost vůči občanům města do téměř osobní roviny. Již po čtyřech letech samostatnosti bilancuje Marta Vomelová na stránkách sborníku Polensko. Podává souhrnný přehled činnosti a výsledků práce muzejníků včetně ekonomických ukazatelů. V závěru ujišťuje čtenáře jménem tehdejších muzejníků: „...můžeme ve vzájemné svornosti prohlásit, že osamostatnění polenského muzea bylo správným strategickým rozhodnutím, prospěšným nejen pro muzeum samotné, ale i pro Polnou coby turisticky, kulturně i historicky jedinečnou lokalitu“.¹⁵⁴

Po roce 2000 vznikly v Polné další expozice. 5. 9. 2000 byla zpřístupněna rekonstruovaná synagoga a o 14 let později 25. 6. 2014 i přilehlý rabínský dům. Expozici připravilo Židovské muzeum v Praze, vystaveny jsou v ní i předměty ze sbírky Městského muzea Polná.

25. srpna 2012 byla zpřístupněna prohlídková trasa v barokním kostele Nanebevzetí Panny Marie, národní kulturní památce, kde bylo současně zřízeno i nové informační centrum města. Také zde jsou vystaveny předměty z muzejního sbírkového fondu.

Současné Městské muzeum tedy není ve srovnání s prvorepublikovým předchůdcem jedinou institucí, která propaguje zdejší historii a představuje ji veřejnosti. Snad lze tento projev zájmu místních obyvatel o považovat za jeden z důsledků dlouhodobého působení polenských muzejníků. Muzeum má stále podporu ze strany

¹⁵² Fišar, Úvod, Polensko 1/1996, 1

¹⁵³ Vomelová, Deset let činnosti Spolku, VSV 2002, 236-238

¹⁵⁴ Vomelová, Co přinesly čtyři roky samostatnosti, Polensko 3/2011, 20

Spolku polenského muzea, a to ve formě dobrovolnické práce i finanční a materiální pomoci. Představitelé místní komunity jsou členy Muzejní rady, poradního orgánu ředitelky muzea, a mají tak možnost ovlivnit jeho činnost. Díky atraktivnímu prostředí areálu hradu a zámku se v místě konají akce organizované zejména místními spolky a organizacemi, na nichž muzeum různými způsoby spolupracuje.¹⁵⁵ Jde v tomto případě o dvě ze tří základních deviz, na nichž stál původní Spolek městského muzea v Polné, jak bylo konstatováno v kapitole 5. Těmi jsou (1) sounáležitost Poleňáků a „jejich“ muzea, (2) historická budova hradu a nádvoří a (3) kvalitní sbírkový fond. Další rozvoj muzea je spojený s městem a jeho obyvateli. Na vedení muzea záleží, zda potenciál spolupráce s místními lidmi dokáže využít ve prospěch všech aktérů. Naopak na podpoře ze strany města závisí další možnosti rozvoje muzea jako organizace. Silným zdrojem, který k tomu lze využít je hrad jako místo paměti, tj. jak sama historická budova, tak i sbírky, které jsou uloženy v jejích prostorách.

¹⁵⁵ Výroční zprávy Městského muzea Polná z let 2014-2021 [online](cit. 18.6.2022) URL [Informace | Městské muzeum Polná \(muzeum-polna.cz\)](https://www.muzeum-polna.cz)

7 Diskuse

Konference ICOM v Praze v létě 2022 se má mimo jiné zabývat rolí muzeí v rámci místních komunit.¹⁵⁶ Domnívám se, že bez sledování vývoje muzea v čase a současně v kontextu místní komunity, nelze na otázku významu (role) muzea pro tuto komunitu dát relevantní odpověď. Polenské muzeum vzniklo z iniciativy místních občanů a ta je provází po celou dobu jeho existence. Nabízí se proto otázka, v čem to je, proč jsou lidé ochotni věnovat dobrovolně svůj čas, energii a často i finanční prostředky, aby podpořili místní muzeum? A jaký je přínos muzea pro obyvatele Polné?

Při hledání odpovědi v osobních výpovědích aktérů jsem často narazila na kořeny z dětství, předávání tradice v rodinách nebo mezi sousedy. Tímto propojením hlediska času a paměti se zabývá Maurice Halbwachs, který společenství nahlíží perspektivou komunitní paměti. Velmi často jsem v průběhu zkoumání narážela i na teorii zájmových (zainteresovaných) skupin, tzv. stakeholders theory. Prolínání a protínání zájmů osobních, spolkových, podnikatelských, zájmů města, státu či odborných zájmů stálo často v pozadí směru rozvoje či stagnace, kterým se muzeum v daném společensko-historickém kontextu vydalo. Přesto jsem se přiklonila k perspektivě Maurice Halbwachse, do níž se promítá i časové hledisko. Sledovala jsem na jedné straně vývoj instituce, prostřednictvím materiálního zázemí, procesů, vztahů a lidí, na druhé straně interakce muzejníků s místní komunitou a jejich odraz v postojích polenských obyvatel.

V prvním období své existence vytvořil Spolek městského muzea pevné základy fungující muzejní instituce těsně propojené s místní občanskou komunitou. Když se Beránek o sto let později zamýšlí nad smyslem malých muzeí v 21. století, popisuje muzeum právě v interakci s místní sídelní komunitou. Jedním z hlavních znaků komunity je přitom fakt, že její příslušníci se identifikují s její tradicí a historií. Tato skutečnost pak tvoří základní spojovací linku mezi muzeem a komunitou.¹⁵⁷ Představení historie místa zdejšími obyvatelům mělo vliv na jejich vztah k městu a jeho dějinám.

¹⁵⁶ Úvodní strana konference ICOM Praha 2022, URL: [ICOM Praha 2022 | English](#) [cit. 29.5.2022]

¹⁵⁷ Beránek, Regionální muzeum jako komunitní centrum: smysl „malých“ muzeí, 43-45

Tento základ byl upevňován různými způsoby. Od výuky dětí ve škole, kde již Rérych propojoval muzejní a učitelskou profesi, přes přednášky pro veřejnost, zapojení místních do průběžné fotografické dokumentace, slavení výročí, pořádání vzpomínkových akcí a obřadů až po činnost publikační a propagační. Vše lze doložit dokumenty uloženými v muzejní sbírce.

Díky naplňování vize muzejníků v prvním spolkovém období spojovali mnozí obyvatelé Polné svoje rodinné kořeny s historií města a muzeem, zprostředkující tuto osobní identifikaci, považovali za samozřejmou součást života města. Tato myšlenka zaznívá v podtextu proslovu Květy Rérychové u příležitosti znovuotevření muzea v roce 1945. „Naše muzeum“ znamená vnímání kontinuity soužití sousedů, kteří se znají jménem v časovém horizontu několika generací. V této její řeči zaslechneme jak Hoškovo „je to i náš příběh“,¹⁵⁸ tak i diakonická „nová my“ Baštecké,¹⁵⁹ obojí definováno společnou historií a místem, kde si ji můžeme připomínat. Dobře to ilustruje Jan Prchal: „Tak jsem si skutečně pořídil hodně literatury, mnoho jsem měl od otce, a také, a to je zajímavé – od paní profesorky Rérychové, která stejně jako pan Hladík měla s mým otcem dobrý vztah. Protože ona v Polné byla víceméně jako oblíbená, protože měla celkem velké zásluhy o různé věci v kultuře i osvětě a byla s tatínkem členem takzvané Osvětové besedy. Protože otec, když vyučoval na hudební nástroje, tak musel bejt pod nějakou hlavičku, a to byla Osvětová beseda v Polné. Jejím předsedou byl učitel Hubert Sluka a můj otec a paní Rérychová tam byli členy. Paní Rérychová mě několikrát pozvala k sobě domů a já jsem vždycky žasnul, když otevřela tu velkou skříň a ted' tam byly ty publikace od Rérycha třeba v deseti dvaceti stejných svazcích a ona vždycky mi nějaký dala, pak mi dávala i jeho ručně psané poznámky, těch jsem měl celou řadu, hodně jsem jich dal Filipovi a hodně jsem dal také do muzea... nicméně já jsem pana Rérycha velice uznával a to co vydával, to mělo ten důsledek a ten půvab pro ty Poleňáky, že se jim rozšířily vědomosti, to se nedá popřít, to je velká zásluha. Čili začalo to přes ty publikace, který teda jednak byly po tatínkovi a jednak od paní Rérychové, a tam jsem poznal, jak je ta historie v Polný velice, nesmírně bohatá, co se

¹⁵⁸ Hošek, Je to náš příběh, 91

¹⁵⁹ Baštecká, Na hranicích mlha. In Profese a spoluzití za nepříznivých okolností, 85, 98

tu všechno událo. Když to člověku všechno potom docházelo, tak si uvědomil, že žije opravdu v městě, v jakémsi genu loci, že to je úžasný...“¹⁶⁰

Muzeum je zprostředkovatelem informací o minulosti města, zároveň odkrývá konkrétní příběhy předků, s nimiž jsou současníci propojeni často rodinnými vazbami. Společná práce, oslavy, obřady a sdílení se promítají do paměti komunity, která napříště definuje sama sebe i skrze tyto zážitky. Podstata zájmu o muzeum byla dána smyslem, který mu dali muzejníci již v prvních desetiletích existence. Odráží se i ve slovech M. Vomelové: „Jsem nemocná, ale jsou lidi, který mě potkají, pozdraví mě, opravdu upřímně se o mě zajímají, a to je daný tím, že mají kořeny v tomhle regionu, v tomhle městě. Já si myslím, že spousta lidí kolem nás je vykořeněných. Nemají k ničemu vztah. Ani k místu ani k lidem. Já si myslím, že muzeum může být jeden z takových prostředků, co by podporovalo to ukotvení člověka. Myslím, že to, že tam přijdeš a je tam napsáno: *Darovala to babička Zimová tehdy a tehdy do muzea*, tak ty, potomek si najednou uvědomíš, že tady žila nějaká žena, jejíž geny v tobě kolují. Ta provázanost mezi současností a minulostí. Myslím, že většina lidí se nedostala do situace, kdy vidí na obzoru konec, ale když ho pak vidíš, tak najednou si uvědomíš, jak velkou cenu má pro tebe rodina, babička dědeček, a kde chceš stopy těch lidí hledat? Ty jsou přece v muzeu. Tam jsou ty obecné stopy, který se týkají všech lidí žijících v té době, a pak je tam i ta individuální stopa v podobě toho daru.“

Důraz na odbornost a kvalitní prezentaci sbírek navíc udržel muzeum v Polné po této stránce na úrovni oblastních či okresních muzeí, což bylo důležité pro obhájení formální existence muzea jako instituce a zaznívalo to opakovaně v argumentech jeho vedoucích představitelů.

Druhá světová válka činnost muzea utlumila a postupné omezování spolkové činnosti po roce 1948 nakonec, tedy v roce 1963, učinilo z polenského muzea pobočku jihlavské oblastní instituce. Direktivní způsob, jakým byl tento stav nastolen a kterému se usilovně, ale marně, pokoušela bránit Květa Rérychová, se promítl do postoje místních lidí a jeho důsledky se mohly plně projevit až ve společenských poměrech po listopadu 1989. Ještě jeden fakt nelze v této souvislosti opominout. Stejně jako Rérych, věnovala Květa Rérychová muzeu svůj čas a energii

¹⁶⁰ Prchal Jan, předseda Klubu za historickou Polnou [ústní sdělení]. Polná, 3. 3. 2021

bez nároku na odměnu. Vždy pro muzeum působila jako dobrovolník, a poslání muzea, jak jej vyslovil hned na počátku Spolek městského muzea, naplňovala svým působením v Polné až do důchodového věku. Její zájem byl inspirující pro mnohé, a díky jejímu vlivu vyrostla v Polné generace, která má vztah k historii města, jeho památkám a muzeu. Hladíkovo osmnáctileté profesionální působení v muzeu pomohlo tuto kontinuitu zájmu udržet.

Je třeba konstatovat, že v období od roku 1989 převzaly část muzejního poslání, zejména badatelskou činnost v oblasti regionální historie a zveřejňování jejích výsledků, Klub za historickou Polnou a Spolek polenského muzea. Klub dával prostor místním nadšeným badatelům a sběratelům, kteří měli možnost publikovat v obnoveném sborníku *Polensko* a později i v dalších publikacích vydávaných s podporou města či kraje. Jeho členové realizovali brigády na úpravách historických objektů a míst, iniciovali opravy historických domů, osazení pamětních desek na jejich fasádách či informačních tabulí o místní historii. Spolek polenského muzea organizoval přednášky odborníků na regionální témata, spolupracoval se studenty oboru historie a umožňoval prezentovat výsledky jejich badatelského úsilí publikační činností a přednáškami. Spolek podporoval činnost pobočky muzea i finančně a dobrovolnickou prací.

Díky spojení muzea s budovou původního hradu vzniká v Polné místo paměti, jak tento typ míst nazval Pierre Nora.¹⁶¹ Jedná se o místo, kde díky muzejníkům ožila historie rekonstruovaná na základě důkladné muzejní práce, výzkumu a prezentace. Připomínání minulosti v místě, kde se odehrála, navázání na tradice a společné oslavy, to vše pozitivně ovlivnilo sounáležitost místní komunity. V tom se spojuje myšlenka paměti míst Assmannové¹⁶² i Halbwachsovo pojetí komunitní paměti, do níž se zapisují zážitky z místa spolu s jeho tradovanou minulostí.¹⁶³ Pokud se podle Halbwachse historií stává až to, na co neexistuje osobní vzpomínka, pak právě připomínání minulých událostí udržuje živou kontinuitu paměti.¹⁶⁴

Představitelé Spolku městského muzea využili okolností vzniku Československa a pozemkové reformy k získání historické budovy hradu

¹⁶¹ Mücke, *Místa paměti druhé světové války*, 19

¹⁶² Assmannová, *Prostory vzpomínání*, 335-336

¹⁶³ Halbwachs, *Kolektivní paměť*, 178-179, 192

¹⁶⁴ Hošek, *Je to náš příběh*, 89-90

pro muzeum. Bez finanční dotace místních podnikatelů, zejména manželů Pojmannových, a nezištné práce mnoha dobrovolníků by nebylo možné ani hrad získat, ani v něm zřídit muzejní expozice. Vedoucí představitelé spolku a zejména Břetislav Rérych dokázali vzbudit v místní komunitě synergii, díky níž se muzeum stalo místem paměti. Připomíná slavnou historii města, významné osobnosti, které jím prošly. Současně představuje místo, kde jsou uloženy doklady této historie. A do třetice se od počátku jednalo o místo setkávání místních obyvatel. Po dlouhodobém uzavření areálu hradu a zámku kvůli rekonstrukci má tento význam místa největší rezervy. V duchu prvních polenských muzejníků lze tento stav ale nazírat jako příležitost a potenciál k dalšímu rozvoji.

Indikátorem, jak obyvatelé Polné udržují v paměti minulost města, může být i jeho současná podoba. Kromě areálu hradu a zámku byla opravena synagoga a rabínský dům, rekonstruován barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, na fasádách domů jsou tabulemi připomenuti významní rodáci, vysvětlení historických souvislostí se nachází i u názvů ulic. V roce 2006 se Polná stala v rámci České republiky historickým městem roku. Marta Vomelová si této proměny města všímá: „Jen když si vezmeš ty starý fotografie a uvědomíš si, jak se za tu dobu, co jsem v Polný, vizuálně ten prostor změnil. Že ještě pamatuju chalupy s šindelovýmá střechama, tam směrem k Amylonu. Tak za prvé vidíš ten pokrok v životní úrovni, v kultuře bydlení života, a pak si myslím, že když to lidi vidí, tak že si pak víc váží toho, co mají. Vidí, že to bylo i horší a že v tom ty lidi taky museli žít a že to museli zvládnout a že se museli snažit... Že bez toho vlastně nedochází k tomu posunu a ten posun je zachycený v muzeu. Vytvářet hodnoty má smysl. Musíme si vážit i práce zedníka, práce rolníka, protože to je krajnotvůrce. Bez zedníka by tam nestály ty nové domy.“¹⁶⁵ Jde o praktické naplnění myšlenky Maurice Halbwachse, který zmiňuje význam vizuálních proměn města v utváření komunitní paměti a vztahu lidí k místu, kde žijí.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Vomelová Marta, vedoucí muzea v letech 1988-2014 [ústní sdělení]. Polná, 3. 2. 2021

¹⁶⁶ Halbwachs, Kolektivní paměť, 178-179, 192

Závěr

Cílem této práce bylo reflektovat muzeum jako místo paměti a reflektovat jeho přínos pro místní komunitu. Očekávaným výsledkem reflexe měla být identifikace hodnot a principů jako východisko pro další rozvoj polenského muzea. Poslání vycházející z definice muzea jako instituce je *vzdělávat a zprostředkovat zážitek* (bavit). Hodnotou, která je pro naplnění takto pojatého poslání nezbytná, je *odbornost*. Ve vztahu k místní komunitě sleduje toto poslání i další cíl, tím je přispět k vytváření *sounáležitosti* s místem i lidmi. Sledovali jsme působení muzejníků v Polné v průběhu více než 120 let. Jejich vlivem dochází k proměně vztahů místních obyvatel ke svému městu a k sobě navzájem. Za tímto procesem stojí badatelská a edukační práce muzea ve spolupráci s občany, i neformální vztahy spojující muzejní (odbornou) a občanskou (sousedskou) komunitu ve městě. Principy, které jsme mohli pozorovat, jsou principy občanské společnosti, princip subsidiarity, participace a solidarity. Bez zájmu místních obyvatel a možnosti tento zájem projevit, bez možnosti účasti a bez vzájemné podpory by polenské muzeum nemohlo existovat již 127. rokem. Nezastupitelnou roli muzeum má jako správce sbírkového fondu, který spolu s historickou budovou sídla organizace vytváří jedinečné *místo paměti*.

V této práci byly popsány některé důsledky muzejního působení v Polné, zejména zájem obyvatel o region a jeho historii, který se v důsledku promítá do současné podoby města i paměti jeho obyvatel. Městské muzeum má dnes ve společnosti své místo díky kontinuitě minulosti a současnosti, která je i jeho zásluhou udržována v komunitní paměti Poleňáků. Další potenciál rozvoje této paměťové instituce spočívá stejnou měrou na odborné úrovni zpracování a prezentace sbírkového fondu, vzájemné spolupráci a podpoře komunity obyvatel města.

Seznam použitých zkratek

ICOM	International Council of Museums (Mezinárodní rada muzeí)
MNV	Městský národní výbor
MVP	Muzejní a vlastivědná práce
MZA	Moravský zemský archiv
SOkA	Státní okresní archiv
ONV	Okresní národní výbor
PKZ	Polenský kulturní zpravodaj
PZ	Polenský zpravodaj
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VSV	Vlastivědný sborník Vysočiny

Seznam literatury

ARISTOTELES, Politika I, Praha: OIKOMENH 1999

ASSMANNOVÁ, Aleida, Prostory vzpomínání. Podoby a proměny kulturní paměti, Praha: Karolinum 2018

BAŠTECKÁ, Bohumila, Na hranicích mlha aneb „nová my“ rozmanitých. In PRUDKÝ, Martin, *Profese a spolužití za nepříznivých okolností: k desetiletí oboru Komunitní, krizová a pastorační práce-diakonika*, Praha: Evangelická teologická fakulta UK 2019, 83-114

BERÁNEK, Petr, Regionální muzeum jako komunitní centrum: smysl „malých“ muzeí v 21. století. *Museologica Brunensia* [online]. 2019, **8**(2), 43-45 (cit. 2021-01-26). URL <https://doi.org/10.5817/MuB2019-2-4>

BROŽKOVÁ, Helena, CIRKL, Jiří a kol., Sběratelství, Praha: Svoboda 1983

BURTON, Christine, GRIFFIN, Janette, More than a museum? Understanding how small museums contribute to social capital in regional communities. *Asia Pacific Journal of Arts and Cultural Management* [online]. 2008, **5**, 314-332 (cit. 2022-01-26) URL <https://opus.lib.uts.edu.au/bitstream/10453/10560/1/2007003181OK.pdf>

DISMAN, Miroslav, Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha: Karolinum 2002

DRTINOVÁ, Daniela, HORÁČEK, Jiří, Vědomí a realita. O mozku, duševní nemoci a společnosti, Praha: Vyšehrad 1991

FIŠAR, Václav, Úvod, *Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko*, roč. 1996, č. 1, 1

FRIEDMAN Andrew L., MILES Samantha, Stakeholders theory and practice. [online]. Oxford: Oxford University Press, 2006 (cit. 2022-02-19). URL [Stakeholders : Theory and Practice: EBSCOhost \(cuni.cz\)](#)

HALBWACHS, Maurice, Kolektivní paměť, Praha: Sociologické nakladatelství 2009

- HELPERT, Jaroslav, O osvobozeneckých museích: O úkolech našeho musejnictví, in *Naše revoluce*, 1936, roč. 12, 369
- HLADÍK, Bohuslav, 80 let polenského muzea, in *Polenský kulturní zpravodaj*, roč. 1975, č. 8-12, nestr.
- HLADÍK, Bohuslav, 180 let ochotnického divadla v Polné, Polná: MNV Polná 1978
- HOŠEK, Pavel, Je to náš příběh. Teologický esej o vlastenectví a křesťanských hodnotách české kultury, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018
- JANDEJSEK, Petr, Člověk a polis, in NOBLE, Ivana, ŠIRKA, Zdenko (ed.), *Kdo je člověk? Teologická antropologie ekumenicky*. Praha: Karolinum 2021, 250-267
- JAROŠ, Zdeněk, Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea. Studie ke 100. výročí muzea v Polné. Polná: Linda 2000
- JAROŠ, Zdeněk, Z dějin českého školství v Polné, in *Almanach ke 100. výročí chlapecké školy v Polné*, Polná: ZDŠ Polná 1983, 7-17
- JÍROVÝ, Zdeněk, Postavení muzeí v místní a regionální kultuře. In: BRABCOVÁ, Alexandra (ed.), *Brána muzea otevřená*, Náchod: JUKO, 2003
- KELLNER, Menachem, What, Not Who, Is a Jew: Halevi–Maimonides in Those Days, Rabbi Aviner and Rabbi Kafih in Our Day. In DIAMOND, J., KELLNER, M., *Reinventing Maimonides in Contemporary Jewish Thought*, Liverpool: Liverpool University Press 2019, 175-194
- KLUSÁČEK, Jiří, Klub za historickou Polnou, in *Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko*, roč. 1996, č. 1, 2-3
- LEHMANNOVÁ, Martina, 225 let definování muzea, in *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, roč. 2021, č. 1, 21-22
- MACINTYRE, Alasdair C, Ztráta ctnosti: k morální krizi současnosti, Praha: OIKOYMENH 2004
- MAREŠ, Jiří, Tvorba případových studií pro výzkumné účely, in *Pedagogika*, 2015, roč. 65, č. 2, 113-142

MIOVSKÝ, Michal, Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, Praha: Grada publishing, 2006

MÜCKE, Pavel, Místa paměti druhé světové války: svět vojáků československého zahraničního odboje, Praha: Karolinum, 2014

NOVOTNÁ, Hedvika, ŠPAČEK, Ondřej, ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna, Metody výzkumu ve společenských vědách. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2019

OLICK, Jeffrey K, Collective Memory: The Two Cultures. *Sociological theory* [online]. Los Angeles, CA: Blackwell Publishers, 1999, 17(3), 333-348 (cit. 2022-01-12). URL [Kolektivní paměť: Dvě kultury - Olick - 1999 - Sociologická teorie - Wiley Online Library](#)

PATOČKA, Jan, Péče o duši: soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě a v dějinách. II, Stati z let 1970-1977, nevydané texty a přednášky ze sedmdesátých let, Praha: OIKOYMENH 1999

POJMON, František, Polná. Popis dějepisný, místopisný a statistický. Hradec Králové: F. Pojmon 1897

PRCHAL, Jan, Za Bohuslavem Hladíkem, in *Polenský zpravodaj*, roč. 2008, č. 11, 12-13

PRCHAL, Jan, Z Ameriky píše Dr. Karel Klíma, in *Polensko*, roč. 1996, č. 1, Polná: Klub za historickou Polnou 1996, 24

PETRÍČEK, Miroslav, Štěstí sběratele, in PACHMANOVÁ, Martina (ed.) *Mít a být: sběratelství jako kumulace, recyklace a obsese*, Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová 2008

RÉRYCH, Břetislav, Polná. Průvodce po městě a okolí, Polná: Klub českých turistů v Polné 1927

RÉRYCH, Břetislav, Bývalá zřícenina hradu Polná, nyní museum, in *Vlastivědný sborník východočeský v Chrudimi*, sv. 4, separát, Chrudim: Vlastivědné museum pro Východní Čechy v Chrudimi 1929

SIMON, Nina, The Participatory Museum [online] (cit. 2021-03-12) URL participatorymuseum.org

SLAVÍČEK, Lubomír, „Sobě, umění, přátelům“. Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939. Brno: Barrister & Principal 2007

STRÁNSKÁ, Edita, STRÁNSKÝ, Zdeněk, Ozvláštňení skutečnosti: sběratelství a sbírkotvorná činnost, in PACHMANOVÁ, Martina (ed), *Mít a být: sběratelství jako kumulace, recyklace a obsese*, Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová 2008

STRÁNSKÝ, Zdeněk. Z., Jihomoravská muzea v letech 1960-1963 a jejich další perspektiva, in *Vlastivědný věstník moravský*, roč. 16, 1961-1964, s. 159-187

SVOBODA, Josef František, Zásady českého musejnictví, Praha: Svaz českých museí 1949

ŠEBEK, František, Cesta českých muzejních institucí ke vzniku Svazu československých museí [online], in *Museologica Brunensia* 2020, roč. 9, č. 1, 21-27 (cit. 2022-01-13). URL <http://hdl.handle.net/11222.digilib/143048>

ŠINÁGLOVÁ, Daniela, Vliv Václava Škarky na utváření národního vědomí na Polensku [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2022-06-18]. URL <https://theses.cz/id/5kndvr/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.

ŠPÉT, Jiří, Přehled vývoje českého musejnictví I (do roku 1945), Brno: Masarykova univerzita v Brně 2004

ŠPÉT, Jiří, Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí, in *Časopis Společnosti přátel starožitností, Muzejní a vlastivědná práce*, roč. X., č. 1/72. Praha: Orbis 1972, 18-23

ŠPÉT, Jiří, Muzeologické názory Klimenta Čermáka, in *Časopis Společnosti přátel starožitností, Muzejní a vlastivědná práce*, roč. XV., č. 4/77. Praha: Orbis 1977, 213-230

URBÁNEK, Miroslav, Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko, vydávaný v letech 1938-1941 Spolkem městského muzea v Polné a jeho přínos polenské kultuře a vlastivědnému bádání, in *Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko* roč. 2000, č. 4, 1-7

URBÁNEK, Miroslav, Sokolský a muzejní pracovník v Polné učitel Václav Škarka. (Vzpomínka k 60. výročí úmrtí), In *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských*, Jihlava: Muzeum Vysočiny sv. 13, (2002), 262-264.

URBÁNEK, Miroslav, Za prof. Květou Rérychovou, in *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských*, Jihlava: Muzeum Vysočiny, sv. 12, (2002), 329-331.

VÁNĚ, Jan, Komunita jako nová naděje? Náboženské (ne)institucionalizované komunity z pohledu sociologie náboženství, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni 2012

VANĚK Miroslav, MÜCKE Pavel, Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie, Praha: Karolinum, Praha 2015

VAŠÍČEK, Zdeněk, MAYER, Françoise, Minulost a současnost, paměť a dějiny. Praha: Triáda 2008

VOMELOVÁ, Marta, Co přinesly čtyři roky samostatnosti Městského muzea Polná?, in *Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko*, roč. 2011, č. 3, 14-20

VOMELOVÁ, Marta, VODRÁŽKA, Miroslav, Deset let činnosti Spolku polenského muzea v Polné, in *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských*, Jihlava: Muzeum Vysočiny, sv. 13, (2002), s. 235-238.

VOMELOVÁ, Marta, 100 let polenského muzejnictví, in *Polenský kulturní zpravodaj*, roč. 1996, č. 1, 13-15

VOMELOVÁ, Marta, 100 let polenského muzejnictví, in *Polenský kulturní zpravodaj*, roč. 1996, č. 4, 14-16

WLODARCZYK, Anna, BASABE a kol., Positive effects of communal coping in the aftermath of a collective trauma: The case of the 2010 Chilean earthquake. [online]. *European Journal of Education and Psychology*, 2016, 9(1), 9-19 (cit. 2022-01-13). URL <https://doi.org/10.1016/j.ejeps.2015.08.001>.

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Přehled osobností spojených s muzeem Polná

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru

Příloha č. 3: Obrazové přílohy

Obr. 1

Průvod na Husově náměstí v Polné u příležitosti Národopisné výstavy v roce 1894. Městské muzeum Polná, archivní fond Spolek polenského muzea, fotografie, 1894, nezpracováno.

Obr. 2

Oprava hradu po roce 1922, zcela vpravo Břetislav Rérych. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/1786.

Obr. 3

Výkresy žáků polenské školy z hodin kreslení vedených Břetislavem Rérychem. Soubor polenských motivů, předlohou byly muzejní sbírkové předměty. Foto z expozice Staré polenské školy, Městské muzeum Polná, 2022.

Obr. 4

Břetislav Rérych (vpravo) s přáteli a spolupracovníky na projektu opravy hradu Ing. Michálkem (vlevo vzadu) a Ing. Gilbertem (vlevo vpředu), snímek z let 1922-1925. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/1800.

Obr. 5

Členové Spolku městského muzea před vstupem do hradu, asi v roce 1923, Břetislav Rérych zcela vpravo. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Negativy, inv. č. Po-21/E/601.

Obr. 6

Bedřich Neubauer a Břetislav Rérych na nádvoří polenského hradu v roce 1927. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/196.

Obr. 7

Fotografie ze sjezdu Svazu čsl. Muzeí v Banské Štiavnici v roce 1933. Ve druhé řadě vlevo Břetislav Rérych, vedle něj jeho dcera Eliška. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/2249.

Obr. 8

Plakát k oslavě 40. výročí Spolku Městského muzea v Polné, koncert zpěváckého spolku Čestmír na hradním nádvoří 16. 6. 1935. Městské muzeum Polná, sbírkový fond Vizualní komunikace, inv. č. Po-20/D/3596.

Obr. 9

Břetislav Rérych (vpravo) před vstupem do hradu s Josefem Kopáčem a Vincencem Kamešem z muzejního spolku v Humpolci v roce 1935.

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/144/2.

Obr. 10

Plakát přednášky pro polenské rodáky v Praze z roku 1936.

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Vizuelní komunikace, inv. č. Po-20/D/801/3.

Obr. 11

Přednáška Břetislava Rérycha v Polné spojovala zájemce o historii a umění, 1936.

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Vizuelní komunikace, inv. č. Po-20/D/3576/1.

Obr. 12

Smuteční shromáždění k uctění památky Břetislava Rérycha na nádvoří polenského hradu 17. 10. 1936.

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/6174.

Obr. 13

Květa Rérychová (vlevo) s pí Němcovou Zegklitzovou v Kunštátském sále polenského hradu v roce 1956.

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/152.

Obr. 14

Pozvánka k návštěvě muzea o polenské pouti z období, kdy muzeum vedl Bedřich Neubauer (1953-1959).

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Vizuelní komunikace, inv. č. Po-20/D/3714/1.

Obr. 15

Fotografie z nádvoří polenského hradu, vlevo Květa Rérychová, vpravo stojící Bohuslav Hladík, léto 1962.

Městské muzeum Polná, sbírkový fond Fotografie, inv. č. Po-21/B/9018.

Obr. 16

Linoryt Františka Vacka z Polné, který byl vydán k 80. výročí založení Spolku městského muzea v Polné. František Vacek byl přítelem Bohuslava Hladíka, tehdejšího vedoucího polenské pobočky Muzea Vysočiny v Jihlavě. Rok 1975.

Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Bohuslava Hladíka, nezpracováno.

Obr. 17

Bohuslav Hladík. Fotografováno v polenském muzeu v 70. letech 20. století.

Soukromý archiv MVDr. Zdeňka Prokopa.

Obr. 18

Bohuslav Hladík s vlastivědným kroužkem v 80. letech 20. století.

Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Bohuslava Hladíka nezpracováno.

Obr. 19

Zleva Bohuslav Hladík, Marta Vomelová, Jaroslav Procházka a František Mach v prostorách nově rekonstruovaného zámeckého křídla muzea v Polné. Rok 1997. Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Bohuslava Hladíka, nezpracováno.

Obr. 20

Bohuslav Hladík (uprostřed) a Jan Prchal (vpravo) při zahájení výstavy ke 100. výročí hilsneriády na polenské radnici v roce 1999. Městské muzeum Polná, archivní fond Pozůstalost Bohuslava Hladíka, nezpracováno.

Příloha č. 1: Přehled osobností spojených s muzeem v Polné

Břetislav Rérych

(* 31. 7. 1872 Polná, †14. 10. 1936 Polná)

Učitel odborných předmětů, přírodopisu a kreslení, později ředitel měšťanské chlapecké školy v Polné. Stál u zrodu Spolku městského muzea v Polné a aktivně se účastnil jeho činnosti. Působil na pozici jednatele spolku, který jej pověřil vedením muzea. Jako ředitel muzea inicioval odkoupení zříceniny hradu pro potřeby muzea a uspořádal jedinečným způsobem muzejní sbírkový fond. V muzeu působil až do své smrti v roce 1936.

Karel Turecký

(*9. 1. 1889 Kateřinky u Opavy, †15. 11. 1948 Havlíčkův Brod)

Lékař v Polné od roku 1923, regionální badatel, aktivní člen Spolku městského muzea v Polné. Publikoval články z oblasti regionální historie, spolu s Květou Rérychovou začal v roce 1938 vydávat sborník Polensko.

Bedřich Neubauer

(*8. 2. 1890 Polná, †19. 8. 1960 Jihlava)

Po svém návratu z Ameriky v roce 1924 byl aktivním členem Spolku městského muzea v Polné, kde působil jako pokladník. Od poloviny roku 1953 byl prvním zaměstnancem muzea po omezení spolkové činnosti, a to na pozici ředitele. Do důchodu odešel na konci roku 1959. Ze své soukromé sbírky věnoval muzeu mimo jiné 63 historických hodin a soubor nábytku ve stylu druhého rokoka.

Květa Rérychová

(*18. 2. 1903 Polná, †17. 12. 1989 Havlíčkův Brod)

Povoláním středoškolská profesorka, později ředitelka polenské základní školy. Dcera Břetislava Rérycha, která se celý svůj život zasazovala o zachování a rozvoj polenského muzea a polenských památek. Pro muzeum pracovala jako dobrovolnice od 30. let 20. do začátku 70. let 20. století.

Bohuslav Hladík

(*19. 1. 1918 Polná, †30. 9. 2008)

Před svým nástupem na místo ředitele Muzea města Polná v roce 1962 působil jako knihovník v Muzeu Vysočiny v Jihlavě. Od července roku 1963 se stal vedoucím pobočky Polná jihlavského muzea. Zde působil až do září 1980, kdy odešel do důchodu. Na muzejní práci se dále podílel jako dobrovolník. Spolu s Květou Rérychovou a Jiřím Klusáčkem působil v 60. a první polovině 70. let 20. století v památkovém aktivu kulturní komise při MNV Polná. Publikoval v oblasti ornitologie, regionální historie a numismatiky. Až do svých 90 let byl aktivním přispěvatelem sborníku Polensko.

Matěj Hutr

(*13.2.1927 Šakvice, †)

V Městském Rérychově muzeu Polná působil jako zaměstnanec ve funkci ředitele od konce roku 1959 do roku 1962. Úzce spolupracoval s Květou Rérychovou, která byla v době jeho nepřítomnosti pověřena jeho zastupováním ve vedení muzea.

Jiří Klusáček

(*1929)

V letech 1960-1983 učil odborné předměty na Základní škole Polná. V Domě pionýrů a mládeže vedl střelecký a vlastivědný kroužek. Spolu s Květou Rérychovou a Bohuslavem Hladíkem byl členem památkového aktivu při MNV v Polné. Byl mezi zakládajícími členy Klubu za historickou Polnou, jehož byl v letech 1990-2001 předsedou. Publikoval články na témata z regionální historie ve sborníku Polensko. Působil též jako dobrovolný průvodce po historických památkách města Polná.

Marta Vomelová

(*1950)

Vedoucí polenské pobočky Muzea Vysočiny v Jihlavě v letech 1988-2006, ředitelka Městského muzea Polná v letech 2007-2014. Od roku 1990 působí rovněž v podnikatelské sféře. Z její iniciativy byl v roce 1990 založen Spolek polenského muzea, kde působil postupně jako předsedkyně, jednatelka a účetní. Publikuje odborné články na témata z regionální historie.

Jan Prchal
(*1950)

U prof. Květy Rérychové a Bohuslava Hladíka prohluboval svůj zájem o historii. V Polné působil po roce 1989 mimo jiné jako knihkupec a nakladatel. Byl jedním ze zakládajících členů Klubu za historickou Polnou, kde vykonával funkci jednatele a později předsedy. V roce 1996 inicioval obnovení vydávání sborníku Polensko, je členem jeho redakční rady a autorem množství příspěvků. Spolu s dalšími členy Klubu a představiteli města inicioval osamostatnění pobočky jihlavského muzea a založení samostatného Městského muzea Polná v lednu 2007. V současné době působí jako radní města, spolupracuje mimo jiné na vydávání propagačních materiálů města a publikací o regionu Polensko a jeho historii.

František Mach
(*1952)

Badatel v oblasti historie Polenska, sběratel a fotograf. Od roku 1991 aktivní člen Klubu za historickou Polnou, kde působil od roku 2001 jako předseda a poté v letech 2014-2018 jako místopředseda. Od roku 1996 člen redakční rady sborníku Polensko, autor článků s tématy z regionální historie. Dlouholetý dobrovolný spolupracovník Městského muzea Polná.

Jindřich Skočdopole
(*1955)

Na Středním odborném učilišti v Polné působil nejprve jako vychovatel, poté jako zástupce ředitele pro mimoškolní činnost a od roku 1993 jako ředitel. Dlouhodobě působí v TJ Slavoj Polná. Od roku 1998 je starostou města. Za jeho působení proběhlo osamostatnění polenského muzea a převod sbírkového fondu do majetku města.

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru

témata	Otázky, obsah
Úvod	Představení výzkumu, informovaný souhlas
Identifikační údaje	Jméno, věk, povolání – vč. dat působení (nástup, příp. odchod)
Postoj k minulosti, historii, hledání kořenů	Co si myslíte o hledání vlastních kořenů v minulosti? Jaký smysl má podle vás znalost historie např. města, kde žijete?
Aktuální postoj k muzeu	Je dobré, když má město muzeum? Proč? Co je smyslem městského muzea? Sdílí váš názor vaše okolí?
Souvislost s minulostí – muzeum, město a jeho obyvatelé	Co víte o minulosti muzea? Víte něco o spolupráci muzea s místními obyvateli ve 20. století? S kým spolupracovali muzejníci? Jaký vliv to mělo na vztah místních obyvatel k muzeu? Proč tomu tak podle vás bylo? Kdy poprvé jste vy osobně zaznamenal, že je v Polné městské muzeum?
Období od 80. let 20. století dosud	Jak jste vnímal/a uzavření muzea a rekonstrukci areálu v 80. a 90. letech? Jaký vliv měly změny období 80. a 90. let na postoj místních obyvatel k muzeu? Probíhala v té době nějaká spolupráce mezi muzeem a městem a místními lidmi? Vývoj po listopadu 1989 směřoval k osamostatnění muzea, jak na tu dobu vzpomínáte? Co bylo podle vás hlavním důvodem iniciativy vedoucí k osamostatnění?
Současnost	Zaznamenal/a jste po roce 2007 (osamostatnění muzea) nějaký vývoj, změnu? Jak se díváte na akce pořádané muzeem? Které znáte? Které považujete za přínosné, pro koho a proč? Jaké vám chybí? Jakou máte představu o muzejní práci? Co podle vás vědí lidé o tom, co všechno se v muzeu dělá? Spolupracujete vy sám s muzeem a jak? Vědí lidé ve vašem okolí, jakými způsoby se dá s muzeem spolupracovat?
Budoucnost	Kam by mělo jít muzeum dál? Co by mělo dělat jinak a proč? V čem vidíte hlavní roli (role) muzea do budoucna?
Závěr	Důležitá témata, co nezazněla. Otázky.
Poděkování, ukončení	

Příloha č. 3: Obrazové přílohy

Obr. 1
Průvod na Husově náměstí v Polné u příležitosti Národopisné výstavy v roce 1894.

Obr. 2
Oprava hradu po roce 1922, zcela vpravo Břetislav Rérych.

Obr. 3

Výkresy žáků polenské školy z hodin kreslení vedených Břetislavem Rérychem. Soubor polenských motivů, předlohou byly muzejní sbírkové předměty.

Obr. 4

Břetislav Rérych (vpravo) s přáteli a spolupracovníky na projektu opravy hradu Ing. Michálkem (vlevo vzadu) a Ing. Gilbertem (vlevo vpředu), snímek z let 1922-1925.

Obr. 5
Členové Spolku městského muzea před vstupem do hradu, asi v roce 1923, Břetislav Rérych zcela vpravo.

Obr. 6
Bedřich Neubauer a Břetislav Rérych na nádvoří polenského hradu v roce 1927.

Obr. 7

Fotografie ze sjezdu Svazu čl. Muzei v Banské Štiavnici v roce 1933. Ve druhé řadě vlevo Břetislav Rérych, vedle něj jeho dcera Eliška.

Obr. 8

Plakát k oslavě 40. výročí Spolku Městského muzea v Polné, koncert zpěváckého spolku Čestmír na hradním nádvoří 16. 6. 1935.

Obr. 9

Břetislav Rérych (vpravo) před vstupem do hradu s Josefem Kopáčem a Vincencem Kamešem z muzejního spolku v Humpolci v roce 1935.

Spolek rodáků a přátel z Polné a okolí v Praze,
pořádá
ve čtvrtek, dne 12. března 1936 v sále hotelu Bristol,
Praha I., Dlouhá třída, **přednášku se světelnými obrazy**

Polná,
její zajímavosti a památky.

Starobylé město, jehož dějiny sahají prokazatelně do 10. století, uchovalo si krásný ráz, který poutá jak pro své památky zjevné z minulosti, tak i zajímavosti okolí typické českomoravské vysočiny. V nenuceném rámci pojí se rušná minulost našeho kraje s přítomností, zvoucí k osvěžujícímu pobytu. Ve 100 světelných obrazech provede Vás přednášející,

p. Břetislav Rérych,
ředitel městského musea v Polné.

Začátek o 20. hodině.

Hosté vítáni. Režijní příspěvek.

Po přednášce přátelská zábava.

FS 40 512/9

Obr. 10

Plakát přednášky pro polenské rodáky v Praze z roku 1936.

Spolek městského musea v Polné koná v sobotu dne 25. dubna 1936 v 7 hodin večer v Besedě valnou hromadu.

Na to o 8. hodině v sále „u Slovana“

VEŘEJNÁ PŘEDNÁŠKA

řed. Břetislava Rérycha :

ZAJÍMAVÉ NOVINKY Z MUSEJNÍHO ARCHIVU.

S recitacemi.

●

Po té výstava obrazu akad. malíře Jarosl. Rérycha, prof. z Nēm. Brodu

Jan Sezemaz Rochova

s předmluvou „Poslední vůle největšího dobrodince města Polné“.

Obraz je určen pro zasedací síň radnice v Polné.

Obr. 11

Přednáška Břetislava Rérycha v Polné spojovala zájemce o historii a umění, 1936.

Obr. 12

Smuteční shromáždění k uctění památky Břetislava Rérycha na nádvoří polenského hradu 17. 10. 1936.

Obr. 13
Květa Rérychová (vlevo) s pí Němcovou Zegklitzovou v Kunštátském sále polenského hradu v roce 1956.

Obr. 14
Pozvánka k návštěvě muzea o polenské pouti z období, kdy muzeum vedl Bedřich Neubauer (1953-1959).

Obr. 15

Fotografie z nádvoří polenského hradu, vlevo Květa Rérychová, vpravo stojící Bohuslav Hladík, léto 1962.

Obr. 16

Linoryt Františka Vacka z Polné, který byl vydán k 80. výročí založení Spolku městského muzea v Polné. František Vacek byl přítelem Bohuslava Hladíka, tehdejšího vedoucího polenské pobočky Muzea Vysočiny v Jihlavě. Rok 1975.

Obr. 17
Bohuslav Hladík. Fotografováno v polenském muzeu v 70. letech 20. století.

Obr. 18
Bohuslav Hladík s vlastivědným kroužkem v 80. letech 20. století.

Obr. 19

Zleva Bohuslav Hladík, Marta Vomelová, Jaroslav Procházka a František Mach v prostorách nově rekonstruovaného zámeckého křídla muzea v Polné. Rok 1997.

Obr. 20

Bohuslav Hladík (uprostřed) a Jan Prchal (vpravo) při zahájení výstavy ke 100. výročí hilsneriády na polenské radnici v roce 1999.